

KERK *e* MUZIEK

‘EEN BIJZONDER ORGEL OP
EEN BIJZONDERE LOCATIE’

65^E JAARGANG NR. 3 MEI/JUNI 2016

UITGAVE VAN DE VERENIGING ORGANISTEN GEREFORMEERDE GEMEENTEN

KERK EN MUZIEK

redactie: HOOFDREDACTEUR/REDACTIESECRETARIAAT:

Aad de Lig, Stratosfeerstraat 123, 3328 GP Dordrecht, 078-6149743, a.de.lig@kpnmail.nl

advertenties: Aad de Lig, Stratosfeerstraat 123, 3328 GP Dordrecht, 078-6149743, a.de.lig@kpnmail.nl

lay-out en druk: Drukkerij Verloop, Alblasserdam

copyrights: Overname van artikelen uitsluitend na toestemming van de redactie.

kopij: voor 21e van de even maand.
ISSN 1383-0384

doel vereniging: VERENIGING ORGANISTEN GEREFORMEERDE GEMEENTEN
De kerken van de Gereformeerde Gemeenten te dienen door:

a. Voorlichting te geven op het gebied van de kerkmuziek.

b. Via een daartoe bevoegde commissie de geschiktheid van een organist te beoordelen.

c. Voorlichting en aanwijzing van deskundigen bij orgelbouw en restauratie.

hoofdbestuur: VOORZITTER: Dirk Jan Versluis, Poldermolendreef 2, 2807 EN Gouda, 06-28428823, versluis.dirkjan@gmail.com

SECRETARIS: René Qualm, Vlasakker 23, 2743 EZ Waddinxveen, 0182-701197, vogg@solcon.nl

PENNINGMEESTER: Jan Kruis, Jan van Hoofkwartier 78, 4333 EC Middelburg, 0118-629586, IBAN NL36INGB0000254094

ALGEMEEN ADJUNCT: Peter van Haaften, Klaproosweg 20, 8072 GB Nunspeet, 0341-261564

LEDEN Adri Burghout (038-3332455), Erik Haase (038-3322254), Aad de Lig (078-6149743)

pr & communicatie: Johan Janssen, Staringlaan 50, 3906 WJ Veenendaal, 0318-556015, vogg.pr@filternet.nl

contributie/

abonnement: CONTRIBUTIE 2016: € 45,00. Studenten en 65-plussers genieten 25% korting. Jaarlijks aanvragen voor 1 maart; 65+ alleen bij het bereiken van die leeftijd.
ABONNEMENTEN 2016: € 45,00. Opzeggingen voor 1 december.

Kerk en Muziek in

gesproken vorm: Kerk en Muziek is ook verkrijgbaar bij de Christelijke Blinden Bibliotheek (0341-565499)

ledenadministratie: Adri Burghout, Jan van Arkelstraat 73, 8266 CL Kampen, 038-3332455, aburghout@solcon.nl

verkoop

verenigingsuitgaven: Anton van Hell, Heiligenbergerweg 100, 3816 AM Amersfoort, 033-4756906, a.hell@hetnet.nl

afdelingssecretariaten

centrum/noordwest: Frans Kuijt, Kees van Bohemenhof 15, 3544 MC Utrecht, 030-2432930, voggfk@gmail.com

zuidwest: H.J. Troost, Seisweg 133, 4334AG Middelburg, voggzuidwest@gmail.com

oost: Piet Groeneveld, Veenweg 59, 8075 PR Elspeet, 0577-492324, groeneveld13@kpnplanet.nl

west: Koos van den Hoek, Jordaensdreef 24, 3262 HL Oud-Beijerland, 0186-621198

muziekcommissie: Pim Mellegers, A. van Burenstraat 40, 3136 CH Vlaardingen, Aad de Lig, Ruud den Uijl

commissie cursus

kerkelijk orgelspel: Henk de Gelder, Wilhelminastraat 43, 3264 XR Nieuw-Beijerland, 0186-692088, hcdege48@gmail.com

DOCENTEN: Dick den Engelsman, Hans van Gelder, Henk de Gelder, Herman Lammers, Hester van der Male, Hans Pors, Arjan Versluis, Piet den Uil

orgelbouw advies

commissie: Herman den Hollander, Engelse Boomgaert 43, 3131 NN Vlaardingen, 010-4354435, h.den.hollander@kliksafe.nl, Bert van Bezooijen, Dick den Engelsman, Anton van Hell

examencommissie: Jaap Jan de Rooij

Herman Lammers, Hans Pors, Piet den Uil

REGIOLEDEN: Ad Blonk, Paul Heyboer, Eric Quist

website: www.kerkenmuziek.nl

‘Een bijzonder orgel op een bijzondere locatie’

FOTO COVER: AAD DE LIGT

4 Jochen Klepper, een lijdend en lovend lieddichter

Arthur Alderlieden schrijft het eerste deel van een drieluik over de Duitse theoloog Jochen Klepper. Een beeld van een markante persoonlijkheid die leefde in een moeilijke tijd.

7 In memoriam Bram Beekman

Jan Kruis schrijft een memoriam over Bram Beekman. Diverse oud-leerlingen van Beekman schrijven een persoonlijke herinnering.

12 Een bijzonder orgel op een bijzondere locatie

Een gesprek met de jubilerende orgelbouwer Bernhardt Edskes vanuit de historische stad Neustadt an der Weinstrasse.

20 Bede en lofzangen tussen Maas en sluis

In deel 9 van deze serie beschrijft Simon Harinck een door hem gespeelde kerkdienst in de Grote Kerk te Maassluis. Een kijkje in de keuken van de kerkorganist.

22 Speelman aan de Singel

Een gesprek met Wout van der Spek die herdacht 40 jaar organist te zijn van de Boezemsingelkerk te Rotterdam.

25 Fermate

26 Breed Bruikbare Bundel

Arjan Versluis schrijft een recensie over de Muziekbundel 2015 van onze vereniging.

29 Recensies

33 Verenigingsnieuws

AAD DE LIGT

Vieren en herdenken

Bij het verschijnen van dit nummer zijn alle kerkelijke gedenkdagen van dit seizoen achter de rug. We leven weer in de tijd na Pinksteren. Ook als organisten hebben we onze bijdrage mogen leveren aan het muzikaal omlijsten van deze dagen. Het heeft toch altijd iets extra's om op een kerkelijke feestdag achter de speeltafel plaats te nemen. Hopelijk zijn er kerkgangers door het Woord en de muziek geraakt en hebben we er als speellieden ook iets van ervaren. We kunnen het nooit genoeg waarderen dat wij in de werkplaats van de Heilige Geest een muzikale bijdrage mogen leveren. Het lijkt me belangrijk dat we dit als organist iedere keer weer opnieuw beseffen. Als we aanvoelen wat er in de Eredienst gebeurt spelen we niet plichtmatig onze diensten. Als organisten moeten we iedere keer weer tegen elkaar zeggen dat we een bijzondere taak gekregen hebben. We zijn geroepen onze gaven en talenten zo goed mogelijk in te zetten tijdens het spelen in de Eredienst.

Ook op het menselijke vlak zijn er heugelijke feiten om te vieren. De orgelbouwer Bernhardt Edskes vierde zijn 75ste verjaardag en het 40 jarig bestaan van zijn bedrijf. In dit nummer treft u een interview aan met Edskes wat gehouden werd in de Duitse plaats Neustadt an der Weinstrasse. In deze historische plaats bouwde Edskes zijn nieuwste instrument. De stad is met recht bijzonder te noemen; de bekende Zacharias Ursinus heeft er gewoond, gewerkt en ligt er begraven. Al de plaatsen waar hij actief is geweest zijn nog te bezoeken en bekijken. U leest erover in dit nummer.

Wout van der Spek vierde zijn 40 jarig jubileum als organist van de Boezemsingelkerk te Rotterdam. Daarnaast is Wout al vele jaren bestuurslid van de afdeling West van onze vereniging. Vanaf deze plaats willen we hem van harte feliciteren en alle goeds toewensen voor de toekomst. In dit nummer vindt u een interview met de jubilaris. Het interview werd uiteraard afgenomen in 'De Boezem'.

Waarschijnlijk heeft u vernomen dat de bekende organist Bram Beekman is overleden.

Beekman is in het verleden lid geweest van de VOGG en heeft diverse malen een bijdrage geleverd aan onze vereniging. We herdenken hem in dit nummer en het komende nummer.

Arthur Alderliesten begint in dit nummer aan een eerste artikel over de Duitse theoloog en musicus Jochen Klepper. In de komende nummers zullen er nog twee vervolgartikelen over Klepper te verschijnen. De afleveringen zijn bewust niet te lang gemaakt om de toegankelijkheid te vergroten. Verbreed uw horizon en lees deze artikelen!

Simon Harinck beschrijft een door hem gespeelde kerkdienst vanuit de Groote Kerk te Maassluis. Het kan informatief en leerzaam zijn om te lezen hoe de liturgische praktijk in een andere kerkelijke denominatie eruit ziet. Als u zelf een bijdrage aan deze serie wilt leveren houdt de redactie zich aanbevolen!

Arjan Versluis schrijft een uitvoerige recensie over de laatst verschenen muziekbundel van de VOGG. Ook hier wordt een jubileum gevierd want de eerste bundel verscheen 40 jaar geleden.

Het beloofde gesprek met een kerkenraad en de organisten laat nog even op zich wachten. 'Wat in het vat zit verzuurt niet!' Mocht uw gemeente willen meewerken aan deze serie dan verneemt de redactie dat graag.

In het vorige nummer trof u geen recensies aan, in dit nummer wordt dat ruimschoots goed gemaakt. Veel leesplezier toegewenst!

Kopij juli/augustusnummer:

De uiterste inleverdatum van kopij voor dit nummer is 21 juni a.s.

De goede herder stelt zijn leven voor de schapen.
Johannes 10:11b

De goede Herder

De nauwe betrekking tussen Christus en de Zijnen wordt ons in Gods Woord op onderscheiden wijze voorgesteld. Zo worden de beelden gebruikt van de Wijnstok en de ranken, van het Hoofd en de leden, enzovoort. Het bekendst is het beeld van de goede Herder en Zijn schapen. Dat beeld sprak Israël, van afkomst een herdersvolk, aan. Ook in het Oude Testament werd de komende Messias aangeduid met de naam Herder. Denk aan Ezechiël 34:23, waar de Heere belooft: 'En Ik zal een enige Herder over hen verwekken en Hij zal hen weiden, namelijk Mijn knecht David; Die zal ze weiden en Die zal hun tot een Herder zijn.'

Ook is psalm 23 een van de bekendste psalmen. Daarin spreekt David uit dat de Heere zijn Herder is.

De Heere Jezus noemt Zich de goede Herder, Die Zijn schapen kent. Zij kennen Hem ook, want zij horen Zijn stem. Zij geven daar gehoor aan door de overredende kracht van de Heilige Geest. Door Woord en Geest ontdekte de Heere hen aan hun verloren bestaan voor God. Ze gingen hun eigen weg. Dat werd hun tot schuld. Met smart en hartelijk berouw werd het ingeleefd.

Wat een genade als de Heere leert als verslagen zondaren naar Hem te vragen en om genade te smeken. Dit is al het werk van de goede Herder, al kennen ze Hem nog niet. Maar daar werkt de Heilige Geest op aan, door Hem te verheerlijken. Dat werk is onmisbaar.

Hun geldt: 'Ik heb u bij uw naam geroepen, gij zijt Mijne.' Dat geeft verwondering: 'Vanwaar kent Gij mij?'

Zo noemt Hij hen bij hun naam. Om dit werk te kunnen doen, moest Hij hen vrijkopen van de eisende gerechtigheid van God en hen rukken uit de macht van satan.

Hierin komen Zijn Herdersliefde en Zijn voortreffelijkheid als Herder openbaar, dat Hij Zijn leven geeft voor de schapen.

Daarin munt Hij uit boven alle andere herders. Jakob kon zeggen: 'Ik ben geweest, dat mij bij dag de hitte verteerde en bij nacht de vorst en dat de slaap van mijn ogen week.' Maar hij gaf zijn leven niet voor de schapen. Net zo min als David, hoewel hij wel zijn leven waagde in het gevecht met de leeuw en de beer.

Maar Christus legt vrijwillig Zijn leven af. De schapen zijn veroordeeld om te sterven. Dat vonnis was over hen uitgesproken: 'Ten dage dat ge daarvan eet, zult ge de dood sterven.'

Maar in de eeuwigheid stelde Hij Zich reeds Borg en sprak Hij: 'Zie, Ik kom.' Hij, Die Gods Zoon is, stelt Zich vrijwillig onder het oordeel dat op ons rusten moet. 'Wij dwaalden allen als schapen... Doch God heeft ons aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen.' Er kon ook op geen andere wijze voor onze zonden betaald worden, dan door de dood van de Zoon van God. Want zonder bloedstorting is er geen vergeving.

Die grootheid en die liefde van de Herder dat Hij Zijn schapen zo bemind, dat Hij Zijn leven voor hen gaf, zal hen tot in eeuwigheid vervullen met verwondering en dankbaarheid.

In de hemel weerklinkt het lied: 'Gij zijt waardig dit boek te openen en zijn zegelen open te breken, want gij zijt geslacht en hebt ons Gode gekocht met uw bloed.'

Deze Christus wordt nu in het Evangelie ieder aangeboden die onder het Woord leeft. Wat zijn we verhard als we die liefde versmaden en hoe zullen wij ontvlieden als we op die zaligheid geen acht geven?

Ds. H. Paul, Moerkapelle

[1|3]

Jochen Klepper, een lijdend en lovend lieddichter

Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog verscheen in Duitsland de bundel Kyrie, een verzameling kerkliederen van Jochen Klepper. Uit deze liederen, die ook nu worden gezongen, spreekt een vroom en sterk Godsvertrouwen. Tegelijk was deze romanticus vaak melancholisch en depressief. De dreigende scheiding van zijn Joodse vrouw en kind bracht hen aan het einde van hun leven in 1942 tot een dramatisch besluit. Wie was Jochen Klepper? In dit eerste artikel een schets van zijn leven.

Jochen Klepper rond 1929

AFKOMST

Op 22 maart 1903 zag Jochen Klepper als middelste van vijf kinderen het levenslicht in het Pruisische Beuthen, een dorpje aan de Oder. Jochen was als kind zwak, astmatisch en vaak ziek. Zijn vader was als predikant verbonden aan de Evangelische Kirche der Altpreuissischen Union.¹ Ds. Klepper was beïnvloed door de Hernhutters. Zijn preken en theologie hadden hierdoor een piëtistische inslag.² De evangelische gemeente van Beuthen was behoorlijk groot, zodat vader Klepper een rijk gevulde agenda had. Hij vergat echter niet om ook van zijn vrije tijd te genieten. Hij hield van goed eten, jagen en muziek. Hij leidde zelfs een klein orkest.

STUDIE

Op 14-jarige leeftijd gaat Jochen naar het gymnasium. De Eerste Wereldoorlog loopt dan bijna ten einde. Het was een zware tijd, die zich opdrong in het leven van elke Duitser. Vijf van de elf klasgenoten hadden zich van het leven beroofd. In de naoorlogse ellende richtte Jochen zich op poëzie en schreef hij idyllische gedichten. Tijdens een latere psychische crisis vernietigde hij wat hij tot dan toe aan gedichten had gecreëerd. Jochen wilde graag predikant worden, net als zijn vader. IJverig begon hij aan zijn studie theologie, maar kon deze niet voltooien. Vanwege zijn zwakke gezondheid, die zich uitte in depressies en hevige hoofdpijnaan-

vallen, adviseerde zijn arts hem de studie af te breken en geen geestelijk beroep te kiezen. In het verdere van zijn leven idealiseerde hij in zijn dagboeken dikwijls het predikantenambt en het leven in de pastorie. Deze onvoltooide wens zou een terugkerend element blijven in zijn lijden.

DER VATER

Zijn schrijverstalent bracht hem tot diverse journalistieke baantjes. Als schrijver maakt hij naam door de publicatie van *Der Vater* (1937), een epische roman over het Friedrich Wilhelm I, soldatenkoning van de Pruisen. Het boek schetst een toonbeeld van vaderschap: vol liefde, daadkracht en bescherming. Ook in hoog

militaire kring, de leiders van het nationaal-socialisme, werd *Der Vater* gelezen. De wens om een volgende grootse roman te schrijven, over de Reformator Martin Luther, heeft hij niet ten uitvoer kunnen brengen.

‘JÜDISCH BELASTET’

Veel van het psychisch lijden dat zijn leven tekende, kwam voort uit het huwelijk dat hij in 1931 aanging met de dertien jaar oudere weduwe Johanna Stein. Dit betekende niet dat hij niet van haar hield. Integendeel, hij hield juist zielsveel van zijn Hanni. Uit haar vorig huwelijk nam ze twee dochters mee, Brigitte en Renate. Dat Jochen geen eigen kinderen heeft gekregen, zijn tweede onvoltooide wens, werd een ander terugkerend element van levensverdriet.

De familie van Jochen verzette zich tegen het huwelijk met Hanni vanwege haar Joodse afkomst. Maar ondertussen maakte men dankbaar gebruik van haar financieel vermogen... Hanni's Jood-zijn leidde tot een opeenstapeling van persoonlijke problemen voor Jochen. Door zijn huwelijk was hij immers ‘Jüdisch belastet’. Het schrijven werd hem moeilijk gemaakt en ook werd hij meerdere keren ontslagen.³ Voorstellen van Hanni om te scheiden, zodat hij zijn schrijverscarrière zou kunnen ontplooien, wees hij met kracht van de hand.

UITSLUITING

Jochen Klepper begon dagboektekeningen te maken in de zomer van 1932. De posthume (Duitstalige) uitgave kent inmiddels meer dan honderdduizend gedrukte exemplaren. Het draagt de veelzeggende titel *Unter dem Schatten deiner Flügel* (Nederlandse uitgave: *Onder de schaduw van Uw vleugels*).

Het is aangrijpend om in zijn dagboeken te lezen wat een klein gezin in Berlijn merkte van de aanvankelijk

Jochen Klepper met zijn vrouw Hanni en dochter Renate op het terras bij hun huis in Berlin-Nikolassee

Jochen Klepper

relatief kleinschalige uitsluiting van de Joden die uitgroeide tot systematische deportaties, de ‘Shoa’ (grote vernietiging). Dochter Brigitte wist op tijd te emigreren naar Engeland; voor Renate waren ze te laat.

Om aan de klauwen van de nazi's te ontsnappen, besloot eerst Hanni en later Renate zich te laten dopen. Het mocht niet baten; ze bleven Joods. En daarom ongewenst.

Voor de invoering van de zespuntige gele Jodenster ontving Hanni vrijstelling, maar Renate moest de ster dragen.

HOUDING TEGENOVER NAZISME

Jochen Klepper was niet als held in de wieg gelegd. Aanvankelijk leefde hij eerst een tijd argeloos en had wel vertrouwen in de staat. In de lijn van de Lutherse traditie aanvaarde hij bijna kritiekloos de staat als de door God gegeven overheid, ook de nationaal-socialistische staat. Maar niet helemaal zonder kritiek. Op 21 september 1932 schreef hij: ‘Het is onmogelijk geworden om politiek onverschillig te blijven. Toch kan ik politiek slechts zien als pseudo-ethiek, als een poging om een zekere orde aan te brengen in de wereld.’

Een bijzonder hoofdstuk uit zijn leven is dat hij korte tijd gediend heeft als soldaat. Hulp om aan zijn dienstplicht te ontkomen, nam hij niet aan. Integendeel, hij volbracht zijn dienstplicht graag.⁴ Zo meende hij Hanni en Renate het best te kunnen beschermen.

De ontwikkelingen van het naziregime hebben hem niet tot verzet of oppositie gebracht. Hoewel hij wel kritiek had op de kerk die wat hem betreft onvoldoende in het verweer kwam tegen de nazi's, met name tegen de Jodenvervolgung.

Aan de andere kant hing de Duitse dichter ook niet met een fatalistisch gebaar de harp in de wilgen. Zoals Jeremia tijdens de belegering van Jeruzalem door de Babyloniërs een akker kocht, lieten Jochen en zijn vrouw een huis bouwen in Berlijn, het epicentrum van het Derde Rijk.⁵ Jeremia en Jochen vertrouwden beiden op de Heere hun God die zei: ‘*Er zullen weer huizen en akkers en wijngaarden gekocht worden in dit land.*’ (Jeremia 32:15).

Om Renate te behoeden voor deportatie zocht hij contact met bekenden, bewonderaars en besluitvormers tot op het hoogste niveau. Zo raakte hij

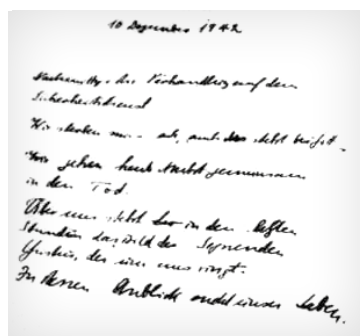
in gesprek met minister Frick (binnenlandse zaken) en Adolf Eichmann, verantwoordelijke voor de (logistieke) planning van de transporten van miljoenen Joden naar de concentratie- en vernietigingskampen. Tevergeefs.

HET EINDE

Op maandag 7 december 1942 bezocht Jochen Klepper opnieuw Adolf Eichmann. Wat in dat gesprek aan de orde is gekomen, is niet duidelijk. Wel is helder dat deze invloedrijke nazi hen niet kon helpen bij de emigratie van Renate.

Vier dagen later vond de huishoudelijke hulp een briefje op de deur: 'voorzichtig, gas!'

Zus Hilde, die er bij werd geroepen, beschreef later: 'De doden lagen op een donzen dekbed in de keuken op de vloer. Beide vrouwen omarmden elkaar; hun ogen waren gesloten. Jochens ogen waren opengebleven en drukten een grote verbazing uit.'⁶

De laatste dagboek aantekeningen van Jochen Klepper

Jochens laatste aantekeningen in zijn dagboek:

'Wij sterven nu – ach, ook dat hebben we bij God neergelegd.

Wij gaan nu vannacht samen de dood in.

Boven ons staat in de laatste uren het beeld van de zegenende Christus, Die voor ons strijdt.

In Diens blik eindigt ons leven.'

Het graf van Jochen, Hanni en Renate Klepper

LIJDEND LOVEN

Het leven van Jochen Klepper zou je kunnen uitdrukken als een leven van lijdend loven.⁷ Op 6 juni 1937 schrijft hij in zijn dagboek: 'Als het waar is dat uit alle polyfonie en kakofonie de symfonie van ons leven ontstaat, dan is het thema van ons leven het alles dragende, alles leidende en alles afsluitende koraal. Het koraal van ons leven moet uit de kakofonie van ons bestaan gelicht worden. En omwille van Hem, Die gave is, moeten de verschrikkingen van die kakofonie verdragen worden. Voorlopig wil ik genoeg nemen met het koraalvers: *Dat ik Hem lijdend love, dat is 't, wat Hij verlangt.'*

Aan het 'lijdend loven' heeft Jochen Klepper vorm en inhoud gegeven in zijn kerkliederen. Daarover in de volgende twee artikelen meer.

De dichter is gestorven, maar over Zijn Godsvertrouwen mag met zijn kerkliederen worden voort gezongen.

wilde vrijwaren van onzuivere elementen. Een schrijver had dit instituut nodig om te kunnen publiceren. Later wordt hij hiervan uitgesloten, hoewel hij door lobby van hooggeplaatsten toch kon blijven publiceren.

⁴ Markus Baum, Jochen Klepper, Schwarzenfeld 2012, pag. 237

⁵ Vgl. zijn dagboek aantekening op 14 januari 1936 in: Jochen Klepper, *Unter dem Schatten deiner Flügel*, Basel 2002 (*Onder de schaduw van Uw vleugels*, Heerenveen 2015)

⁶ Geciteerd in Jochen Klepper, *Onder de schaduw van Uw vleugels*, Heerenveen 2015, pag. 340

⁷ vgl. Markus Baum, a.w., pag. 137

Noten

- ¹ Op de kerkelijke kaart van Duitsland moet 'evangelisch' worden verstaan als reformatorisch, in de lijn van de Lutherse theologie.
- ² Rita Thalmann, *Jochen Klepper. Ein Leben zwischen Idyllen und Katastrophen*, München 1977, pag. 14
- ³ Hij moest lid worden van de Reichsschrifttumskammer, waarmee het nationaal-socialistisch regime publicaties

In memoriam Bram Beekman (1949-2016)

Op woensdagmorgen 30 maart jl. overleed na een ernstig ziekbed de Middelburgse organist, componist en orgelpedagoog Bram Beekman. Hij werd 66 jaar.

Als redactie van Kerk & Muziek leek het ons goed om aandacht te besteden aan het heengaan van deze bekende musicus. Om Beekman zo breed mogelijk te kunnen typeren, hebben we een beroep gedaan op een aantal van zijn talrijke oud-leerlingen. De vraag 'Hoe herinner jij je Bram Beekman?' is maar kort, maar het leverde een zeer gevarieerde hoeveelheid herinneringen aan Beekman op. Alle scribenten reageerden zonder uitzondering zeer positief op ons verzoek en vanaf deze plaats willen we ze hartelijk danken voor hun spontane bijdrage. Na een korte, biografische schets volgt een deel van de herinneringen aan deze toonkunstenaar, de andere hopen we in het volgende nummer van Kerk & Muziek te plaatsen.

Bram Beekman werd op 5 november 1949 geboren te Vlissingen en kreeg van zijn negende tot zijn vijftiende jaar les van zijn oom Jaap Niewenhuijse. Deze musicus werd later bekend door zijn talrijke bundels koraalbewerkingen en zijn in 2005

verschenen koraalboek. Op zijn zestiende won Beekman het Nationaal Orgelconcours in 's-Hertogenbosch wat hem de stimulans gaf om 'in het vak te gaan'. In diezelfde tijd gaf bij ook zijn eerste concert in Westkapelle.

Bram Beekman studeerde van 1967 tot 1972 hoofdvak orgel aan het Brabants Conservatorium in Tilburg, waar hij les kreeg van de toenmalige directeur van het conservatorium, Louis Toebosch. Na het behalen van diverse diploma's sloot hij zijn orgelstudie cum laude af met het solisten-diploma, met de aantekening improvisatie. Het provinciaal bestuur van Zeeland kende hem daarop de aanmoedigingsprijs voor 'Jong Zeeuws Talent' op het gebied van kunsten en wetenschappen toe. Vervolgens ging hij, met een studiebeurs van de Oostenrijkse regering, een jaar in de leer bij Anton Heiller aan de Weense Musikhochschule. In 1975 behaalde hij op 25-jarige leeftijd tijdens een concert in de Rotterdamse Laurenskerk de Prix d'Excellence.

In 1973 deed hij mee aan de internationale orgelwedstrijd in Brugge, in het kader van het Festival Musica Antiqua en behoorde samen met Martin Lückert en Bernhard Marx tot de prijswinnaars. In 1975 was hij prijswinnaar van het orgelconcours in Bologna.

Beekman gaf les op de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren in zijn woonplaats, De Driestar te Gouda en op diverse muziekscholen.

Van 1980 tot zijn pensionering in 2012 was Beekman hoofdvakdocent orgel aan het Brabants Conservatorium.

Hij was organist van de Gereformeerde Gemeente te Middelburg-Centrum, de Jacobskerk in Vlissingen en in 1997 werd hij de vaste bespeler van het De Rijckere-orgel van de hervormde Oostkerk te Middelburg.

Beekman schreef diverse composities voor orgel, koor en orkest. Hij gaf veel talloze concerten in binnen- en buitenland en verleende regelmatig zijn medewerking aan radio- en tv-

Foto afkomstig van:
www.orgelmuziek-middelburg.com

Foto afkomstig van:
www.zefirrecords.nl

opnamen. In 2008 concerteerde hij enkele malen tijdens een orgelfestival in Beijing (China) in The National Centre for the Performing Arts. Voor Omroep Zeeland maakte Beekman in 2003 het televisieprogramma *Alle Registers Open* over verschillende Zeeuwse orgels. Ook werkte hij mee aan het radioprogramma *De Kerk in het Midden*.

Beekman werd in de jaren negentig vooral bekend door zijn opnames voor het label LBCD van de complete orgelwerken van Johann Sebastian Bach op Nederlandse barokorgels.

Bij het uitkomen van de tweede dubbel-cd in 1991 verscheen er in het novembernummer van de Lees & Luister Post van Lindenberg Boeken en Muziek een kort, maar boeiend vraaggesprek met Beekman. Op de vraag wat het boeiende is aan de muziek van Bach, gaf hij als antwoord:

'Het belangrijkste verschil met andere componisten is vooral de innerlijke kracht van Bachs muziek. Er staat geen noot te veel en er is geen stuk waarvan je halverwege denkt dat het nu wel genoeg is. (...) Bij Bach blijft de spanning altijd aanwezig. Ik vergelijk Bachs notentekst vaak met een route op de landkaart. Wat je daarop ziet, is heel dood. Je moet zelf op reis gaan om de

schoonheid van dat gebied te ontdekken, om er vervolgens ook verslag van te kunnen doen. Op die ontdekkingsreis moet je geen te hoge snelheid en ook geen te lage snelheid nemen. Je moet voorkomen dat de reis te lang duurt. Je moet ook niet eindeloos blijven hangen bij prachtige details. Je moet ook niet overdreven remmen bij een bocht, enz. In de muziek is dat net zo: niet te vlug, niet te langzaam, niet blijven hangen bij een detail. Zo vind je in Bachs muziek schitterende grote muzikale lijnen, nauwkeurig afgewogen en vol spanning. Binnen die lijnen tref je ontroerend mooie details. Telkens ontdek je daarbij weer nieuwe verrassende dingen. Je raakt er nooit op uitgekeken.'

Volgens Beekman voegde zijn opname een drietal zaken toe aan de reeds bestaande uitvoeringen:

'Allereerst gebruiken wij veel historische orgels; daarbij komen ook instrumenten aan bod die tot op heden tamelijk onbekend waren. In mijn spel probeer ik allereerst de grote muzikale lijn te laten horen. Binnen deze grote muzikale spanningsbogen ontstaat dan ruimte voor mooie details; die details worden voor een groot deel bepaald door de omstandigheden: het toucher van het te bespelen instrument, de registratiekeuze en dergelijke. Dat is naar mijn idee een wezenlijk andere benadering dan die van de vele 'specialisten' van dit moment: daar is het detail zo overheersend dat de muziek de neiging heeft te verbrokkelen; de grote lijn komt dan niet meer of niet voldoende aan bod. Ook mag niet onvermeld blijven de verzorging van de productie: een tekstboek met toelichtingen en de koralen in notenbeeld en tekst.'

Het volledige orgelwerk van César Franck werd in 1999 op een drietal cd's opgenomen op het Cavaillé-Coll-

orgel van de Cathédrale Jean Baptist te Perpignan (Frankrijk). In 2009 nam hij voor het label Prestare Bachs Orgelbüchlein (BWV 599-644) op, uitgevoerd op het De Rijkere-orgel van de Oostkerk in Middelburg.

Voor zijn verdiensten als organist, docent en componist in binnen- en buitenland werd hij in 2014 benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Beekman stond bekend om zijn fabelachtige techniek, waarbij het leek alsof hij zonder moeite de moeilijkste muziek kon spelen. Op 1 september 1995 zette het Reformatorisch Dagblad de kop *'Beekman is zo safe als de bank van Engeland'* boven de recensie waarin de zevende dubbel-cd van Bachs integrale werd besproken. In een interview met dezelfde krant zei Beekman eens dat zijn vrijwel foutloze spelen te danken was aan veel studeren. *'Een prettige bijkomstigheid daarvan is dat ik stukken nog nauwelijks hoef op te halen. Wanneer ik een Bachwerk een paar jaar links heb laten liggen, volstaat meestal een halfuurtje oefenen om het weer in de vingers te krijgen.'*

In het voorjaar van 2015 werd hij ziek en op 30 maart jl. overleed hij, in het bijzijn van zijn gezin, op 66-jarige leeftijd. Op maandag 4 april jl. vond in de Oostkerk te Middelburg de afscheidsdienst plaats, waarna de begrafenis in besloten kring plaatsvond.

Namens de redactie wensen we mevrouw Beekman, kinderen en kleinkinderen van harte Gods nabijheid toe.

Herinneringen aan Bram Beekman

In 2000 begon ik mijn orgelstudie bij Bram Beekman aan het conservatorium van Tilburg. Ik was al afgestudeerd voor schoolmuziek en piano en gaf les aan een middelbare school. Dinsdag was mijn 'conservatoriumdag', de mooiste dag van de week. Bram leerde me de liefde voor de orgelmuziek, in het bijzonder die van Bach. In 2007 heb ik mijn studie 'tweede fase' afgerond.

Wanneer Bram een concert in de buurt gaf, dan probeerde ik altijd te gaan luisteren. Soms hielp ik bij het registreren. Ik was altijd blij om hem (en zijn vrouw Ellen) weer te zien, genieten van zijn prachtige spel en na afloop even bijkletsen. Bram bleef mij inspireren.

Denk ik aan Bram, dan denk ik aan zijn precisie, zijn fabelachtige techniek, zijn prachtige handschrift, zijn geruite blouses, maar ook de kaarten die hij schreef bij de geboorte van onze jongens. Nooit zal ik zijn laatste concert op 27 augustus 2015 in de Oostkerk vergeten. Onvoorstelbaar hoe mooi en evenwichtig hij toen speelde, terwijl zijn lichaam zo ziek was. Precies in het midden van het programma klonk het koraal 'Ich ruf' zu Dir, Herr Jesu Christ' van Bach. Het raakte mij diep.

Het doet me veel verdriet dat Bram is overleden. We moesten afscheid nemen van een bijzonder man en een briljant musicus!

Tannie van Loon

Organiste van de Maria Presentatie te Aalst-Waalre

Tussen 1996-2000 was Bram Beekman mijn docent hoofdvak orgel aan het Fontys Conservatorium in Tilburg. Hij is degene geweest die me in deze, achteraf belangrijkste, muzikale ontwikkelingsjaren heeft gevormd tot de musicus die ik nu ben. Achter zijn geduld en zwijgzaamheid ging een groot perfectionisme schuil, een perfectionisme waaraan maar weinig studenten konden voldoen. Toen ik in 2000 werd benoemd als docent muziektheorie werd Bram mijn collega. Als de dag van gisteren herinner ik me hoe er uit het lokaal naast waar ik aan het lesgeven was, plotseling een zeer ingewikkeld werk van Rachmaninov klonk. Ik wilde poolshoogte gaan nemen wie dat werk speelde, want dergelijke complexe werken worden niet zo vaak overtuigend uitgevoerd. Het kostte de gemiddelde student minstens een paar maanden om zo'n werk ingestudeerd te krijgen. Toen ik de deur van het lokaal opendeed, zat Bram daar te studeren. Nou ja, te studeren... Bij binnenkomst sprak hij de legendarische woorden: 'Machtig, ik moet dit stuk dadelijk op een concert spelen en ik heb zojuist de noten gekregen. Best lastig om het zo à vue te spelen!'

Voor de muzikale reis waarop Bram me heeft meegenomen, ben ik hem veel dank verschuldigd!

Martyn Smits

Onderwijsmanager Fontys Conservatorium Tilburg

Dirigent Roosendaals Symfonieorkest

Lecturer Schouwburg De Kring Roosendaal

In de loop van het cursusjaar 1979-1980 kregen wij als orgelstudenten aan het toenmalige Brabants Conservatorium te Tilburg te horen dat er een procedure was gestart voor de benoeming van een nieuwe hoofdvakdocent. Huub Houët ging met pensioen en dat was voor ons, vierdejaarsstudenten, een ingrijpende gebeurtenis. Houët was een geliefd leermeester, vooral omdat hij ons stimuleerde te verdiepen in de vele nieuwe inzichten van de uitvoering van oude muziek. Er was op dat terrein van alles in beweging en wij zogen onder zijn bezielende leiding van alles op en experimenteerden er driftig op los! Articulatie, oude vingerzettingen, versieringen, diminuties, de relatie tussen retoriek en muziek, registraties en natuurlijk de diverse restauraties van historische instrumenten in binnen- en buitenland: alles kwam langs!

Al snel circuleerde de naam van Bram Beekman als opvolger van Houët. Van de directie kregen wij al vrij vroeg te horen dat wij als eersten mochten kiezen tussen een overstap naar Maurice Pirenne of naar Bram Beekman. Wij zouden immers in één jaar ons eindexamenprogramma bij de nieuwe hoofdvakdocent moeten voorbereiden.

In die periode bezocht ik met een groepje orgelstudenten regelmatig orgelconcerten van Bram. Naast zijn gigantisch omvangrijke repertoire en bijzondere programmering waren we vooral onder de indruk van zijn energieke en frisse spel waarin ook nog eens geen enkele fout te bespeuren viel! Omdat ik voor mijn gevoel was vastgelopen in mijn zoektocht en experimenteerdruif raakte ik, net als alle toenmalige vierdejaarsstudenten, ervan overtuigd dat ik bij Bram verder wilde studeren.

In september 1980 begon Bram als hoofdvakdocent orgel. Zijn lessen waren heel intensief: geen lange en ingewikkelde verhalen, maar spelen, spelen en nog eens spelen. Binnen de eerste twee weken werd het eindexamenprogramma vastgesteld waarbij Bram de lat erg hoog legde. Het gemak waarmee Bram stukken voorspeelde, lastige passages en technische problemen analyseerde en met uitgekiende vinger- en voetzettingen te lijf ging, dwong bij al zijn studenten groot respect af.

Brams interpretatie van de Noord-Duitse, Franse en Italiaanse barokmuziek sloot niet echt aan bij de expressieve benadering door de toenmalige 'avant-garde' van de oude muziek waartoe ik me in die tijd voelde aangetrokken. Bram zocht het niet in het grote expressieve gebaar, maar in de subtiele details 'op de vierkante millimeter'. Bram combineerde een zeer gevarieerd palet aan articulaties met een 'horizontale' manier van spelen waarbij hij de ritmische vrijheden die, ingegeven door de nieuw verworven inzichten in o.a. retorische principes, heel erg in zwang waren, nadrukkelijk binnen de perken hield. Voor mij betekende dit in muzikale zin een grote omschakeling, maar daardoor kwam er wel meer rust en balans in mijn spel en groeide ik weer in technisch opzicht.

Doordat ik als organist / continuospeler bij o.a. Hortus Musicus Religiosus in Bergen op Zoom overwegend vroeg-barokke en barokke kerkmuziek speelde, dreigde het repertoire uit de negentiende en twintigste eeuw in het gedrang te komen. Daaraan moest dus hard gewerkt worden.

Het examenjaar 1980-1981 vloog om en was veel te kort. Bram zorgde ervoor dat de examens werden afgelegd op het orgel in de Grote Kerk van Breda. Aan de manier waarop Bram ons als studenten voorbereidde op het examen bewaar ik hele goede herinneringen. Ook de muzikaal-culinaire nabeschouwingen met hem in de diverse gelegenheden aan de Grote Markt zal ik niet licht vergeten.

Door zijn vertrek naar het Brabants Conservatorium werd ik, mede door Brams toedoen, als zijn opvolger benoemd aan de Zeeuwse Muziekschool. Ook leuk om te vermelden is het feit dat ik sinds 2000 als schoolmusicus werkzaam ben aan de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren, waar Bram een van mijn voorgangers was.

Bram de Wolf

Bram de Wolf is sinds augustus 2001 de vaste bespeler van het zeer fraaie historische Duyschot-Müller orgel van de Lutherse Kerk in Middelburg. Na de opheffing van de Evangelisch Lutherse Gemeente in 2013 is het kerkgebouw in gebruik genomen door de Oud-Katholieke Statie Zeeland. Als Sint-Augustinuskerk gaat dit gebouw als Godshuis hopelijk nog een lange en voorspoedige toekomst tegemoet.

De fijne gesprekken, de bevoegenheid van Bram met betrekking tot de orgelmuziek en de inspirerende en enthousiasmerende lessen op het conservatorium - met de altijd aanwezige bakjes koffie - staan me nog altijd helder voor de geest. Ik heb genoten van zijn kennis en vooral van zijn fabelachtige techniek. Hij was een meester in het interpreteren en doorgronden van barokmuziek, maar evenzo van complexe notenbeelden van de hand van Dupré of Messiaen. Als ik weer eens met een onbekend orgelwerk kwam aanzetten, bekeek hij dat vol belangstelling, kroop vervolgens achter het klavier om a prima vista het stuk door te spelen. Zijn commentaar was dan veelzeggend: 'Hé, dit is goede muziek!' of 'Hm, leuk om eens een keer door te spelen.' Je leerde bij Bram begrijpen wat kwalitatief goede en minder goede muziek was.

Hij genoot van de lessen en heel wat keren liepen ze, zowel op het conservatorium in Tilburg als in de Grote Kerk van Breda een 'uurtje' of langer uit.

Ik zal me Bram blijven herinneren als een groot musicus die de kern van de muziek naar boven wist te halen. Zijn lievelingskoraalvoorspelen en -bewerkingen van Bach deden hem soms verzuchten: 'Wat is dit toch geweldig goede en mooie muziek.' Een zwak had Bram voor Bachs koraalbewerking 'Ich ruf zu Dir, Herr Jesu Christ', een bewerking waarin muziek en geloof elkaar op onovertroffen wijze raken. De orgelwereld zal een geweldig musicus missen.

Wim van de Wege

Een bijzonder orgel op een bijzondere locatie

Woensdag 28 oktober 2015 was voor orgelbouwer Bernhardt Edskes met recht een gedenkwaardige dag. Hij vierde deze dag zijn 75ste verjaardag, herdacht 60 jaar geleden benoemd te zijn tot organist van het Arp Schnitgerorgel in de Jacobikerk te Uithuizen en herdacht het 40 jarig bestaan van zijn bedrijf. Waar de meeste mensen op deze leeftijd een stapje terug doen is Edskes nog volop actief. Op 6 maart jl. leverde hij zijn nieuwste instrument op. In het najaar van 2016 staat de oplevering van een instrument in Tokyo gepland, op 31 oktober 2017 wordt het 'Lutherorgel', een reconstructie van het voormalige Schnitgerorgel, in de Lutherse kerk te Groningen in gebruik genomen worden. Een gesprek met een gedreven persoonlijkheid op een bijzonder locatie: De imposante gotische Stiftskirche van Neustadt an der Weinstrasse waar zijn nieuwgebouwde orgel de vorige dag in gebruik is genomen.

Bernhardt Edskes wordt geboren op 28 oktober 1940 in een muzikaal gezin te Groningen. Zijn vader speelt harmonium en piano en zijn bijna 16 jaar oudere broer Cor is op dat moment al actief als organist. De jonge Bernhardt wordt gedoopt in de Martinikerk en volgt enige jaren later zijn eerste pianolessen. Niet lang daarna volgt hij orgellessen bij Johan van Meurs op het Schnitgerorgel in de Der Aa-kerk te Groningen. Edskes zit ook op een knapenkoor en bezoekt met zijn ouders vele concerten en tentoonstellingen. Hij maakt kennis met de Groninger orgelbouwer Klaas Doornbos en helpt daar als jongen in de werkplaats. 'In de werkplaats verrichtte ik allerlei werkzaamheden zoals het uitdeuken van pijpen, ook ging ik mee naar vele kerken

om de tongwerken te stemmen'. Op twaalfjarige leeftijd speelt Edskes zijn eerste kerkdienst op het Freytagorgel in Zuidbroek. Hij treedt op als vervanger van zijn broer Herman die daar organist is. Op 13-jarige leeftijd wordt hij benoemd tot waarnemend organist van het Schnitger-Freytagorgel te Noordbroek. 'De organist was voor langere tijd naar de Antillen vertrokken en stelde mij als waarnemer aan'. Als Edskes 15 jaar oud is ontstaat er een vacature in de Jacobikerk te Uithuizen. Na een vergelijkend proefspel en een proefdienst wordt Edskes gekozen uit meerdere sollicitanten. Vooral het feit dat hij de bekende 'g moll' van Bach uit het hoofd speelt maakt indruk. Edskes is er organist geweest tot zijn vertrek naar Zwitserland..

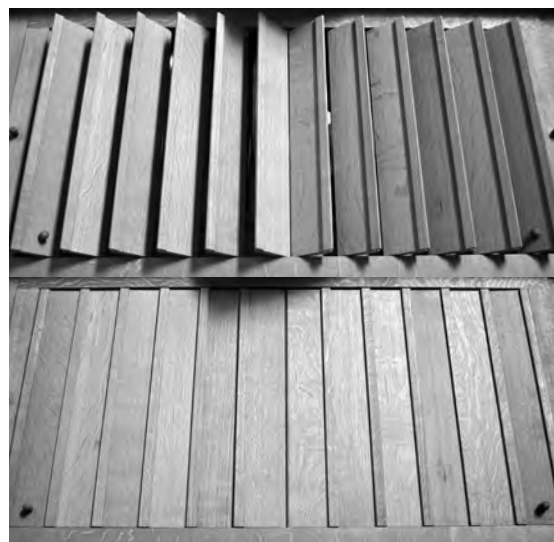
ORGELBOUW

In 1953 vindt in Zuidwest Nederland de bekende watersnoodramp plaats. Tijdens deze catastrofe worden ook verschillende kerken en orgels verwoest. Andere landen stellen geld beschikbaar voor de wederopbouw van het getroffen gebied. Zo komen er giften uit onder andere Denemarken en Zwitserland. Gelukkig is er ook budget om nieuwe pijporgels te plaatsen. Als tegenprestatie voor de gulle gaven worden diverse opdrachten gegund aan Zwitserse en Deense bouwers. De Zwitserse orgelbouwer Metzler krijgt de opdracht een nieuw orgel te bouwen voor de Hervormde Kerk te Heenvliet. Het frontontwerp van de firma Metzler valt in Heenvliet niet in de smaak.

Men komt in contact met Edskes, die onder andere aan de kunstacademie heeft gestudeerd, en vraagt hem een nieuw ontwerp te maken. Edskes doet dit met succes en treedt aansluitend in dienst van Metzler. Hij krijgt bij de firma Metzler de artistieke leiding en ontwerpt, plant en intoneert vele orgels waaronder het bekende orgel van de Grote Kerk te Den Haag.

EIGEN BEDRIJF

In 1975 besluit Edskes zijn eigen bedrijf op te richten. Hij is steeds meer onder de indruk geraakt van het klassiek gebouwde historische pijporgel. Dit orgeltype, wat voorzien is van een windvoorziening met keilbalgen, zorgt voor een

*De ingeschakelde
schuifkoppel.*

*De piano-forteluidjes
van het borstwerk in
geopende en gesloten
toestand.*

levendige en zangrijke klank. De compromisloze klassieke bouwwijze zorgt ook voor een tijdloos orgel. 'Kijk naar de vele historische orgels in Groningen. Deze instrumenten hebben de eeuwen doorstaan. Wij gebruiken in onze instrumenten geen spijkers en schroeven. We maken gebruik van houten verbindingen en maken alle onderdelen zelf in ons eigen atelier. We doen dit uit overtuiging omdat wij vinden dat dit het beste resultaat oplevert'.

'Het klassieke orgeltype vind ik ook het best geschikt om de gemeentezang mee te begeleiden. Cantabiliteit, doorzichtigheid en een goede basfunctie zijn zeer belangrijk voor een goede samenzang. Het moet gaan om een natuurlijke zingende toon. Je moet orgels niet dik en grof van klank willen maken omdat je daar een gemeente beter mee zou kunnen begeleiden. Dit vind ik een groot misverstand. Zo is er ook het misverstand dat Cornetten en strijkers pas in de romantiek zouden zijn uitgevonden. In de tijd van Bach was men ook al bekend met deze registers'. Het plaatsen van elektronische instrumenten is Edskes een gruwel. 'De materialen van een orgel zijn uit de aarde. De klank wordt bij een pijporgel gemaakt door de wind. Dit is dezelfde lucht die wij in- en uitademen en ook mee zingen. Een elektronisch orgel is dood en steriel, je hebt dan een surrogaatorgel wat niet leeft. In een eredienst waar het gaat om waarheid en de schepping moet je uit principe al geen surrogaat willen hebben. Kerkenraden en orgelcommissies zouden zich dat goed moeten realiseren. Hopelijk vindt u een bos echte bloemen ook mooier dan een bos plastic nepbloemen die niet leven!'

NEUSTADT AN DER WEINSTRASSE

Deze plaats ligt hemelsbreed circa 40 kilometer westelijk van Heidelberg. Net als Heidelberg kent Neustadt een

rijke historie. Het middelpunt van de stad is de imposante gotische Stiftskirche. Deze kerk is gebouwd vanaf ongeveer 1400. De kerk is voorzien van 2 machtige torens, de noordelijke toren is voorzien van een speciale torenwachterswoning. Deze toren is 500 jaar bewoond geweest door torenwachters die de klokken moesten luiden en de wacht over de stad hielden. In de Zuidtoren vinden de enorme klokken een plaats. Deze klokken dragen de namen van bekende reformatoren. Zo vinden we onder andere de Luther-, Calvijn- en Zwingliklok. Ook de bekende schrijver van de Heidelberger Catechismus, Zacharias Ursinus, is een klok toebedeeld. De namen van deze voorvaders staan in de klokken gegraveerd. Het meest imposant is de zogenaamde Keizerklok. Deze klok weegt maar liefst 14.000 kilo, is 2,88 meter hoog en heeft een diameter van 3,23 meter. De klepel van deze klok weegt 810 kilo. Een andere bijzonderheid is het feit dat de kerk in twee delen is gesplitst. Aan het einde van het schip van de kerk is een scheidingsmuur geplaatst. Het schip van de kerk behoort aan de protestanten en het koor, aan de andere kant van de muur, aan de Rooms-katholieken. Deze paritätische oplossing voor het gebruik van een bestaand kerkgebouw werd in veel landen, waaronder Duitsland en Zwitserland, vaak toegepast.

ZACHARIAS URSINUS

De voor ons bekende Zacharias Ursinus wordt geboren op 18 juli 1534 in Breslau. In 1562 wordt hij doctor in de theologie en professor aan de universiteit van Heidelberg. In 1563 schrijft hij de Heidelberger Catechismus. In 1574 trouwt Ursinus met Margarethe. Het echtpaar krijgt een zoon die ze Johannes noemen. Op dat moment is keurvorst Frederik III aan de macht. Als deze keurvorst in 1576 overlijdt neemt

zijn zoon Ludwig VI de regering in en rond Heidelberg over. Ludwig is streng-Luthers en ziet de gereformeerden, waar ook Ursinus bij hoort, als een bedreiging. Ludwigs broer Johann Casimir erft van zijn vader het westelijker gelegen gebied rond Neustadt. Deze Johann Casimir is zelf gereformeerd en besluit de gereformeerden uit Heidelberg op te vangen in Neustadt als hen duidelijk wordt dat ze in Heidelberg niet meer welkom zijn. Ursinus en zijn gezin verhuizen naar Neustadt en betrekken een, nu nog bestaande, fraaie woning in het centrum van de stad. Johann Casimir besluit in Neustadt een eigen universiteit op te richten, het Casimirianum. Dit prachtige historische gebouw is nu in gebruik als kerkelijk centrum van de Stiftskirche. Ursinus wordt professor aan deze universiteit. In 1579 wordt in Neustadt de eerste 'Neustädter Bibel' gedrukt door meesterdrukker Matthäus Harnisch. Deze Bijbel heeft de letterlijke tekst van de Lutherbijbel, echter zonder de 'Lutherse aantekeningen'. In 1587 verschijnt er een tweede uitgave, nu met Gereformeerde aantekeningen. Het is uniek te weten dat de versindeling van de Bijbelhoofdstukken hier is ontstaan. Zacharias Ursinus overlijdt op 6 maart 1583 in Neustadt en wordt begraven in de Stiftskirche. Een plaque aan een pilaar en een afbeelding in een raam herinneren nog aan hem.

HET NIEUWE ORGEL

In de Stiftskirche stond een Oberlingerorgel op de westelijke galerij. Dit orgel was typisch een kind van zijn tijd in de na-oorlogse bouwwijze. De gemeente had behoefte aan een nieuw, kwalitatief hoogstaand orgel wat geplaatst zou worden in het liturgische centrum aan de noordzijde van de kerk. Het voor Neustadt afgekeurde Oberlingerorgel werd verkocht aan de Hersteld Hervormde Gemeente te Genemuiden. Orgelbouwer Boogaard heeft het orgel in Neustadt gedemonteerd en in Genemuiden van een nieuwe kast voorzien.

Edskes ontwerpt een nieuw orgel met 20 registers verdeeld over een hoofdwerk, borstwerk en pedaal. Het borstwerk is achter beweegbare panelen geplaatst die in piano of forte toestand kunnen worden gesteld. Hierdoor is de klanksterkte van het borstwerk beïnvloedbaar. Het orgel is gemaakt van het fraaiste, massieve eikenhout en gestemd in de zogenaamde koortoon. De windvoorziening is in een extra balgenruimte onder het liturgisch centrum geplaatst. Dit is ook ongeveer de plaats waar Ursinus in 1583 is begraven. Een belangrijke eis was dat het kerkraam waarop drie belangrijke vorsten staan afgebeeld zichtbaar zou blijven. Het orgel is zo ontworpen dat de vorsten precies over het orgel heen kijken.

De vorsten die over het orgel heen kijken.

*De kerk gezien vanaf de westelijke galerij.
De beschilderde muur is de scheidingsmuur
tussen het protestante en katholieke gedeelte.*

Een andere bijzonderheid is dat de bekende blinde organist en componist Arnolt Schlick in 1516, dus exact 500 jaar geleden, een orgel in deze kerk keurde en in gebruik heeft genomen. Arnolt Schlick schrijft in 1511 een uitermate belangrijk boek met als titel 'Spiegel der Orgelmacher und Organisten'. Dit is de oudste Duitstalige publicatie over de orgelbouwkunst. In dit boek staat onder andere een afbeelding van een orgel dat op de begane grond is geplaatst. Slick was in vele belangen zijn tijd ver vooruit. Dit geldt ook voor het nieuwgebouwde orgel. Als voorbeeld voor een orgelnieuwbouw in zijn tijd heeft Slick één afbeelding van een orgel afgedrukt. Interessant is dat dit orgel evenals het nu nieuwgebouwde orgel een front heeft met torens aan de zijkant en op de vloer van de kerk is geplaatst. Daarbij worden naast de organist ook instrumentalisten en vocalisten afgebeeld waaruit blijkt dat dit instrument ook als koororgel gedacht is. Het nieuwe orgel is bijna in alle belangen en principes identiek met wat Schlick in zijn publicatie uit 1511 beschreef.

DRAAGVLAK EN BELEVING

Het draagvlak voor het nieuwe orgel is in Neustadt buitengewoon groot. In het plaatselijke kerkblad, de Gemeindebrieft, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken. In de Gemeindebrieft gaat Pfarrer Beckman in op de vraag of het eigenlijk wel verantwoord is te investeren in een nieuw instrument. 'Is het niet beter het geld te besteden voor werk van hulpverlening?' Pfarrer Beckman antwoordt dat we zaken niet tegen elkaar uit moeten spelen. 'Natuurlijk moeten hulpbehoevenden ook geholpen worden, tegelijkertijd verdient de dienst van God dat Zijn lof met een goed instrument op een waardige manier tot klinken wordt gebracht en in stand wordt gehouden'.

In Neustadt kunnen de mensen een pijp van het orgel adopteren. De kleinste pijpen kosten 20 euro terwijl de grootste pijpen van de Bourdon 16' en Fagot 16' voor 2000 euro verkocht worden. In de speciale informatiefolder met als titel 'Werden Sie Orgelpfeifenstifter' kunnen belangstellenden een pijp selecteren en adopteren. Een blik in het speciaal uitgegeven 'Festschrift' ter gelegenheid van de ingebruikname leert dat ongeveer 300 bedrijven en particulieren van deze mogelijkheid gebruik gemaakt hebben. Verder ontvangen de orgelbouwers dagelijks bezoek van geïnteresseerden. Ook de inwendige mens van de bouwers wordt niet vergeten, wekelijks melden zich mensen met koeken en appeltaarten.

INGEBRUIKNAME

Op 6 maart 2016, dus precies 433 jaar na het overlijden van Zacharias Ursinus, wordt het orgel in gebruik geno-

*Bernhardt Edskes en
Andreas Bösch.*

*De placquette ter
gedachtenis aan
Zacharias Ursinus.*

men. Dit gebeurt tijdens een speciale 'Festgottesdienst' waaraan ook de plaatselijke cantorij meewerkt. De plaatselijke organist Simon Reichert bespeelt deze ochtend het nieuwe orgel. Aan het begin van de dienst zwijgt het orgel en zingt de gemeente a capella. Dan volgt de 'Einweihung' waarin een Schriftlezing en gebed worden gedaan. Er wordt gevraagd om de zegen van God over het gebruik van het nieuwe instrument. Na de speciale 'Einweihungsspruch' brengt Simon Reichert het Praeambulum primum van Matthias Weckmann ten gehore. Het wordt meteen duidelijk dat het nieuwe orgel bijzonder geslaagd is. De prestanten dragen en leveren een zingende en soepele klank. De fluiten worden gekenmerkt door fijnzinnigheid en verfijndheid. De tongwerken leveren een heerlijke sonore klank en zijn op alle manieren inzetbaar. De Sesquialter is bijzonder fraai en zorgt voor een prachtige, heldere uitkomende stem. Het plenum is zondermeer imponerend

zonder scherp of grof te worden. Daar komt nog bij dat de speelaard zeer plezierig is. Hoewel het instrument gebouwd is als koororgel blijkt het geen enkel probleem de volle kerk te begeleiden. Tijdens de prediking, die omlijst wordt door Cantate 227, Jesu meine Freude, van J.S. Bach wordt de wens uitgesproken dat het orgel mag dienen om de lof van God tot klinken te brengen.

Na afloop zijn de vele aanwezigen zeer enthousiast over het nieuwe instrument, het orgel overtreft alle verwachtingen. Dit wordt ook in het keuringsrapport zo verwoord!

TOEKOMST

Terwijl Edskes samen met zijn rechterhand Andreas Bösch druk bezig is met de intonatie in Neustadt wordt in de werkplaats te Wohlen al gewerkt aan de volgende instrumenten. Het orgel in Tokyo is voor een protestantse kerk en krijgt ook een hoofdwerk, borstwerk en pedaal. Het orgel in de Lutherse kerk te Groningen wordt een kopie van het voormalige Schnitgerorgel wat in deze kerk heeft bestaan. 'Schnitger was gastlid van deze gemeente. Hij heeft het orgel aan deze gemeente vrijwel geheel geschonken. In 1717 werd het instrument uitgebreid door de werkplaats Schnitger in Groningen, naar een bestek dat Arp Schnitger zelf al had gemaakt. Kort voor 1900 is het orgel afgebroken en zonder enig respect verwijderd om plaats te maken voor een orgel van Van Oeckelen. Het is wel heel bijzonder dat de originele engeltjes die gemaakt zijn door Jan de Rijk zijn teruggevonden in Appelscha en zij zullen op het nieuwe orgel worden herplaatst'.

Tijdens deze projecten zal, evenals in Neustadt, ook Andreas Bösch een belangrijke bijdrage leveren. Andreas werkt inmiddels 16 jaar bij het bedrijf en beheerst alle facetten van het vak. Na zijn professionele opleiding aan het conservatorium te Zürich voor trompet en nevenvak orgel, heeft hij zijn verdere opleiding in de orgelbouw bij de firma Edskes genoten. Andreas Bösch is tevens de beoogde opvolger in de firma Edskes. Zover is het echter nog niet, Edskes is nog vol energie en bruisend van enthousiasme. 'Arp Schnitger bouwde zijn beste orgels op hoge leeftijd. Evenals Arp Schnitger tot op hoge leeftijd zijn indrukwekkende instrumenten bouwde, hoop ik eveneens mijn bijdrage in de orgelbouw nog lang te mogen leveren, Deo Volente'.

De windlade van het borstwerk met de zelfsluitende ventielkasten. Vooraan het pijpwerk van de Dulciaan 8'.

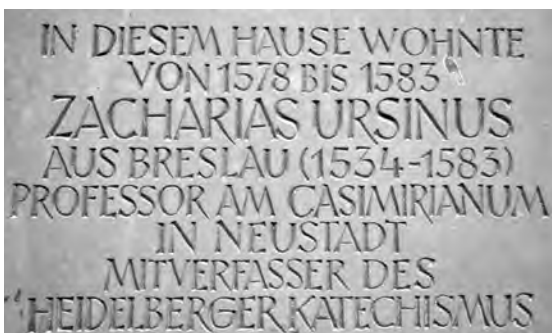
De imposante Stiftskirche van Neustadt an der Weinstrasse.

Het raam met de reformatoren Zacharias Ursinus,
Maarten Luther en David Pareus.

Het woonhuis van Ursinus.

In deze serie beschrijft een organist een gespeelde kerkdienst. Hoe verliep de voorbereiding? Welke muzikale keuzes zijn er gemaakt? Hoe verliep de dienst? Waren er nog reacties? Kortom, een kijkje in de muzikale keuken.

Bede en lofzangen tussen Maas en Sluis

In deel 9 van deze serie beschrijft Simon Harinck een door hem gespeelde kerkdienst in de Grote Kerk te Maassluis. Een kijkje in de keuken van de kerkorganist.

'Beste Simon, Zou jij aanstaande zondagmorgen kunnen spelen? Een hartelijke groet, Jaap'. Dit zijn mailtjes die je graag in je mailbox ziet verschijnen. Als leerling van Jaap Kroonenburg mag ik hem regelmatig vervangen tijdens de eredienst in de Grote Kerk van Maassluis. In dit verslag neem ik u mee in de voorbereiding en uitvoering van een kerkdienst op het beroemde Garrelsorgel.

De eerste voorbereidingen beginnen met een appje sturen naar mijn vaste registranten, Arne de Jong en Arno de Ligt: 'Ha Arno en Arne, komende zondag mogen we weer op weg naar Maassluis. Ik speel dan de morgen-dienst, gaan jullie mee?' Even later komen hun reacties binnen waardoor ik weet dat ze weer beschikbaar zijn. Het is erg fijn dat ze steeds meehel-pen: ik heb dan alle vrijheid om de op-timale registraties te kiezen. Vrijdag-avond komt er een mailtje binnen dat de liturgie nog niet beschikbaar is. Za-terdagmorgen vroeg zal de dominee de liturgie verzenden naar de koster. De dominee houdt gelukkig woord en zo ontvang ik de volgende liturgie:

VOORBEREIDING

In de gemeente van Maassluis wor-den psalmen gezongen uit de berij-mingen van 1773 en 1968 en liederen uit het liedboek. Dat betekent niet dat alles uit deze bundels wordt gebruikt, maar wel dat uit deze bundels wordt geput om keuzes te maken voor de gemeentezang.

Nadat alle boodschappen zijn gedaan ga ik beginnen met het vermelde Bij-belgedeelte te lezen. Het gaat over het optreden van de Heere Jezus in de synagoge van Nazareth en de reactie van zijn dorpsgenoten daarop. Som-mige predikanten zetten het thema van de preek ook op de liturgie, maar dat is nu niet het geval. Het is nu een beetje gissen waarop de dominee het accent gaat leggen: op de woorden 'Heden is deze Schrift in uw oren ver-vuld' of op de reactie van de hoorders: 'En zij werden allen in de synagoge met toorn vervuld, als zij dit hoorden'. Ik besluit voor de dienst een Messi-aanse psalm te spelen: Psalm 40. De verzen 8 tot en met 11 worden vervuld in Lukas 4: 'Toen zeide ik: Zie, ik kom; in de rol des boeks is van mij geschre-ven. Ik heb lust, o mijn God! om Uw welbehagen te doen; en Uw wet is

in het midden mijns ingewands. Ik boodschap de gerechtigheid in de grote gemeente; zie, mijn lippen be-dwing ik niet; HEERE! Gij weet het. Uw gerechtigheid bedek ik niet in het midden mijns harten; Uw waarheid en Uw heil spreek ik uit; Uw weldadig-heid en Uw trouw verheel ik niet in de grote gemeente'.

Na de dienst wil ik psalm 147 spelen. Deze psalm heeft sterke verwant-schap met de gezongen psalm 146 en de lofzang van Maria, zoals te zien is in de volgende verzen: 'Hij geneest de gebrokenen van hart, en Hij verbindt hen in hun smarten. De HEERE houdt de zachtmoedigen staande; de godde-lozen vernedert Hij, tot de aarde toe. De HEERE heeft een welgevallen aan hen, die Hem vrezen, die op Zijn goe-dertierenheid hopen. O Jeruzalem! roem den HEERE; o Sion! loof uw God'.

MUZIEK EN LITURGIE

Nu ga ik de muziek bij elkaar zoeken. Ik gebruik daarvoor een spreadsheet met alle muziek die ik in bezit heb. Voor Psalm 40 kies ik bewerkingen van Bartlema, Niewenhuyse, Alblas, San-derman en Van der Zwan. Bij elkaar is dat ruim voldoende om 15 minuten mee te vullen. Voor de muziekkeuze is het van belang dat de melodie bij de meeste bewerkingen goed te volgen is en dat er voor de dienst niet te hard wordt gespeeld. De mensen waarde-ren het als er wordt gevarieerd op een psalm of lied.

De orde van dienst is bij de gemeente van de Grote kerk te Maassluis iets anders dan in de Gereformeerde Ge-

Gezang 328: 1 en 3 Liedboek
Psalm 84: 1 en 3 Oude Berijming
Psalm 143: 2 en 9 Oude Berijming
Psalm 146: 3, 4 en 5 Nieuwe Berijming
Lofzang van Maria: 3, 4 en 6 Oude Berijming (achter de Psalmen)
Psalm III: 1 en 2 (collecte) Nieuwe Berijming
Schriftlezing: Lukas 4: 16-30

meenten gebruikelijk is. Ze ziet er als volgt uit:

- Tijdens het laatste deel van het inleidend orgelspel komt de kerkenraad binnen.
- De ouderling van dienst doet mededelingen en wenst de gemeente een gezegende dienst.
- Samenzang van het eerste lied.
- Gelegenheid voor stil gebed, gevolgd door votum en groet door de predikant.
- Samenzang met aansluitend de wetlezing of geloofsbelijdenis, waarna de gemeente met een lied antwoordt.
- Gebed om Gods zegen over de verkondiging gevolgd door de Schriftlezing.
- Samenzang met aansluitend de prediking.
- Samenzang na de prediking.
- Dankgebed, collecten, slotzang en zegen.
- De kerkenraad verlaat de kerk waarna het uitleidend orgelspel wordt ingezet.

Tijdens de eerste samenzang zingen we Lied 328 uit het Liedboek. Voor elk Liedboek-gezag moet ik controleren of het ook voorkomt in de gezangenbundel uit 1938. In dat geval heeft men in Maassluis meestal de voorkeur voor de melodie uit deze oudere bundel. Het is namelijk zo dat de versie in het Liedboek vaak afwijkt van de versie in de bundel uit 1938. Nu blijkt Lied 328 een uitzondering te zijn: bij dit lied heeft de gemeente juist de voorkeur voor de Liedboek-versie ten gunste van de versie van Gezang 266 uit de bundel uit 1938.

Bij dit lied neem ik een korte intonatie uit de bundel met voorspelen en intonaties bij het Liedboek van Bas Buitendijk; de mensen hebben al veel orgelmuziek gehoord en willen nu graag zingen. Ook voor Psalm 143 welke na de wet wordt gezongen neem ik een korte intonatie van Bas Buitendijk. De andere psalmen en gezangen krijgen een voorspel. Ik zoek in mijn muziekcollectie naar voorspelen

die goed bij de verzen passen. Daarbij vermijd ik voorspelen die ik kortgeleden al gebruikt heb. Bij Psalm 111 combineer ik twee voorspelen, omdat er dan gecollecteerd wordt. In Maassluis worden zingen en collecteren niet gecombineerd: tijdens het collecteren speelt de organist. Ik vind dat een goede zaak, want: 'qui bene cantat bis orat' (wie zingt bidt tweemaal), aldus Augustinus. De collecte duurt 's-morgens ongeveer vier minuten. Voor de verschillende verzen zoek ik bijpassende zettingen uit de verschillende koraalboeken die ik in bezit heb.

Na het uitzoeken van de muziek ga ik de registraties vastleggen voor mijn registranten. Voor de registraties kan ik putten uit het grote arsenaal aan klanken dat het orgel rijk is: het rijk bezette bovenwerk met zijn vier achtoets labialen en drie tongwerken aangevuld met een keur aan registers in allerlei verschillende voetmaten. Het hoofdwerk met de warme, krachtige grondstemmen, de fraaie Cornet en de kenmerkende vulstemmen. Het rugwerk met de wat meer helder klinkende grondstemmen, de heerlijke Sexquialter en de mooie solistische Trompet. Daaronder hebben we het draagkrachtige pedaal met onder andere vier tongwerken. Nu is het in Maassluis niet zo dat je, zoals bij veel van onze goed gevulde kerken, als de psalm er om vraagt alles kunt open trekken. Het orgel klinkt luid en de kerk is slechts gedeeltelijk gevuld. Het is dus zaak en ook een uitdaging om met beleid te registreren.

UITVOERING

Bij het uitvoeren is het belangrijk om het eerste deel van de dienst goed klaar te zetten. De eerste twee keren zingen volgen elkaar snel op en het is dan zaak om op tijd in te kunnen zetten. Alles voor de eerste twee liederen zet ik alvast gereed op de lessenaar achter de muziek die voor de dienst gespeeld wordt.

Op de monitor die sinds enkele jaren bij de speeltafel is bevestigd, kan ik

enigszins zien wat zich 'beneden' afspeelt. Voordat deze monitor er was moest altijd puur op het gehoor worden gereageerd.

Bij het zingen is het belangrijk dat er goed meegezongen kan worden. Om dat te bereiken moet er goed in de maat gespeeld worden zodat het duidelijk is wanneer wordt ingezet. Ik maak kwistig gebruik van doorgangsnoten tussen de regels om zo de inzet van de volgende regel maximaal voorspelbaar te maken. Het is een pluspunt als het orgelspel in registratie, voordracht en harmonisatie aansluit bij de gezongen tekst.

Ook aan het einde van de dienst is het opletten. Na het slotgebed volgt achter elkaar het collectevoorspel, zingen en de zegenbede waarbij het amen gezongen wordt. Dan is er een kort moment dat de predikant de preekstoel verlaat waarna het uitleidend orgelspel dient aan te vangen. Ook hier is het van belang om alles vooraf gereed te zetten. Mijn registranten helpen hierbij om de juiste registers tijdig uit te trekken.

Na afloop van het uitleidend orgelspel sluiten we het prachtige orgel zorgvuldig af en geven de sleutel terug aan de koster. We gaan weer huiswaarts, blij dat we met het orgelspel een klein steentje hebben mogen bijdragen in de dienst aan God in bededen lofzangen, tot de glorie van Zijn Naam. Soli Deo Gloria.

Speelman aan de Singel

Op 26 september 2015 herdacht Wout van der Spek zijn veertigjarig organisten jubileum. In 1975 werd hij benoemd tot organist van de bekende Boezemsingelkerk te Rotterdam. 'Het is mijn eerste en enige organistenpost'. Een gesprek vanuit de voor de Gereformeerde Gemeenten zo betekenisvolle kerk met een bescheiden organist.

Op 26 september 2015 herdacht Wout van der Spek zijn veertigjarig organisten jubileum. In 1975 werd hij benoemd tot organist van de bekende Boezemsingelkerk te Rotterdam. 'Het is mijn eerste en enige organistenpost'. Een gesprek vanuit de voor de Gereformeerde Gemeenten zo betekenisvolle kerk met een bescheiden organist.

Wout van der Spek is een geboren Rotterdammer en bezoekt vanaf zijn prille jeugd de Boezemsingelkerk. In deze kerk is hij ook gedoopt door de bekende dominee G.H. Kersten. Op jonge leeftijd voelt Van der Spek zich aangetrokken tot het orgel en probeert zich het spelen aan te leren. 'Op tienjarige leeftijd ging ik op les bij de organist van 'De Boezem', de heer L. Hoogendijk. Van hem heb ik drie jaar les gehad. Hoogendijk was de onbetwiste hoofdorganist van de gemeente. Zonder zijn wil kwam niemand op het orgel en hij speelde bijna alle diensten. Hij improviseerde veel en gebruikte soms voorspelen van Cor Kee. Hij had de gewoonte om bij Psalm 68 na de zesde regel een uitgebreid interludia te spelen. La-

ter kwam ik erachter dat Worp zulke interludia al noteerde in zijn koraalboek'.

Op dertienjarige leeftijd gaat Van der Spek op orgelles bij André Verwoerd. 'Van hem leerde ik vingerzettingen en toonladders spelen'. Als Verwoerd wordt benoemd tot docent aan het Rotterdams Conservatorium stopt hij met lesgeven aan de Rotterdamse Muziekschool. Van der Spek komt nu voor vier jaar onder de hoede van Tom van Gogh. 'Ook van hem heb ik heel veel geleerd'. Na een pauze van vijf jaar, waarin het werk in de fiet-senwinkel alle aandacht vraagt, krijgt Van der Spek nog drie jaar les van de Rotterdamse organist Aad van der Hoeven. Hoewel Van der Spek daarna geen les meer heeft betekent dat niet dat zijn ontwikkeling stil staat. 'Thuis studeren op psalmbewerkingen die ik in de dienst wil spelen doe ik nog steeds, ook mag ik graag een 'oude meester' op de lessenaar zetten'.

BOEZEMSINGEL

Als Van der Spek op 14 september 1947 wordt geboren telt de gemeente aan de Boezemsingel meer dan 3000 leden en doopleden. Van der Spek zit

onder het gehoor van de predikanten M. Blok, A. Vergunst en A.F. Honkoop. 'Tot 1970 zijn alle banken, inclusief de uitschuifplaatsen, goed bezet. In 1971 wordt de gemeente van Rotterdam-Alexanderpolder geïnstitueerd. Er vertrekken dan 485 personen. Helaas is het ledental teruggelopen tot 104 op de laatste peildatum. Je begrijpt dat ik de Mixtuur niet vaak meer gebruik'.

Als in 1975 organist Bram Karels vertrekt ontstaat er een vacature. 'Jos Mol en ik werden gekozen nadat we beiden twee diensten hadden gespeeld. De beoordeling werd verricht door de kerkenraad. Het inleidend orgelspel deed er blijkbaar niet toe, want dat konden de broeders natuurlijk niet horen'.

Van der Spek wordt organist op een pneumatisch Dekkerorgel met 24 stemmen. 'Dit orgel speelde traag en verschillende toetsen weigerden regelmatig. Als je zaterdagavond de tongwerken stemde waren ze zondagmorgen weer verlopen. Dat stemmen van de tongwerken mocht je overigens niet zomaar doen. Ik moest een speciale 'stemproof' afleggen onder leiding van Dirk Jansz. Zwart. Hier

waren zelfs enige kerkenraadsleden bij aanwezig'.

Als Van der Spek 'in het orgel duikt' wordt het steeds duidelijker dat het instrument in slechte staat is. 'Ik heb wel dertig membraamzakjes vervangen en het uitgedroogde leer begon overal te scheuren. Vaak was ik zaterdagavond bezig het orgel speelklaar te krijgen voor de zondag'. Tijdens zijn werkzaamheden in de orgelkast valt het Van der Spek op dat de Cornet maar '2 sterk' is. Bij een nadere beschouwing blijkt een groot aantal pijpen meegenomen te zijn, terwijl de gaten met houten proppen dicht zijn gemaakt. 'De koster had de orgelbouwer wel een paar keer met een grote koffer zien lopen.....'

NIEUW ORGEL

Als het Dekkerorgel een slecht rapport van Dirk Jansz. Zwart krijgt wordt besloten een ander instrument aan te schaffen. Eerst overweegt de gemeente een gebruikt orgel aan te schaffen of een nieuw orgel achter het oude front te plaatsen. Deze plannen blijken allemaal niet haalbaar en zo krijgt de orgelbouwer Hendriksen en Reitsma in 1978 de opdracht een nieuw orgel te bouwen. Het nieuwe instrument krijgt 24 stemmen die verdeeld worden over een hoofdwerk, rugwerk en pedaal. 'Adviseur Dirk Jansz. Zwart stond op deze opstelling. Zelf heb ik voorgesteld een orgel met een hoofdwerk en bovenwerk te realiseren. Door de geringe hoogte is het hoofdwerk heel laag geplaatst en zijn de pedaal-torens op 8 voetsbasis. Het was niet mogelijk de Cornet op een verhoogde bank te plaatsen. Op de deurtjes van de hoofdwerkkas zijn speciale platen gemaakt om de klank van dit register beter in de kerk te krijgen. Dirk Jansz. Zwart wilde geen Sesquialter op het rugwerk omdat zo'n register verkeerd gebruikt zou kunnen worden. Er is ge-

kozen voor een Flageolet 1'. Ongeveer vijftien jaar geleden is deze Flageolet op mijn verzoek omgebouwd tot een Terts 1 3/5. Samen met de Nazard 3' kan ik nu toch een Sesquialter laten klinken'.

Het Hendriksen en Reitma-orgel wordt op 21 augustus 1981 in gebruik genomen door Dirk Jansz. Zwart. Het orgel functioneert inmiddels al weer vele jaren naar tevredenheid. 'Het orgel blijft goed op stemming en speelt prettig. Wel is de klank van het laaggeplaatste hoofdwerk erg luid aan je hoofd, zeker nu er vaak minder dan 100 kerkgangers zijn'.

MUZIKALE ONTWIKKELING

Aan het begin van zijn organisten-loopbaan speelt Van der Spek vooral muziek van Cor Kee, Simon Landsman, Feike Asma, Jan Zwart en Jan van Weelden. Af en toe wordt er ook gebruik gemaakt van de voorspelen van Adriaan Kousemaker. 'Vanaf 1980 maakten de ideeën van Klaas Bolt

opgang. Ik bezocht de zangavonden in Rotterdam en Lunten en raakte zeer geïnspireerd. Als eerste verscheen het bundeltje 'Naar eene kundige hand'. Later komen dan de uitgaven van Dick Sanderman en Willem van Twillert. Het klankidoom wat deze componisten hanteren heeft mij muzikaal gevormd.

De laatste jaren is er veel muziek verschenen waar Van der Spek dankbaar gebruik van maakt. 'Muziek van Margreeth de Jong en Paul Wols kan mij zeer bekoren. Ook maak ik regelmatig gebruik van de bundeltjes van Maarten Vos'. De VOGG muziekbundels worden door Van der Spek ook regelmatig gebruikt. Met instemming ziet hij hoe de vereniging zich inzet de muziekbundels bruikbaar te maken voor de eredienst. 'Hoewel er in oudere bundels ook juweeltjes staan vind ik veel bijdragen te concertant of te weinig aansluiten bij de eredienst. In de laatste bundels zie je dat dit nadrukkelijk de aandacht krijgt'.

EREDIENST

‘De liturgie krijg ik zaterdag van de koster. Ik lees alle psalmen goed door en kies dan een psalm van het briefje die ik voor de dienst ga spelen. Het heeft mijn voorkeur het inleidend orgelspel over de eerst te zingen psalm te laten gaan. Ik zoek passende voorspelen en probeer thuis alles goed voor te bereiden. Hoewel we de liturgie dus aan de late kant krijgen kom ik er meestal wel uit. Het is overigens een hele verbetering met vroeger. Toen het oude orgel er nog was haalde je de liturgie voor kerktijd in de consistorie. Toen het nieuwe orgel werd gebouwd heeft Dirk Jansz. Zwart tegen de kerkenraad gezegd dat de liturgie er minimaal één dag van tevoren moet zijn. Men houdt zich daaraan tot op de dag van vandaag!

Regelmatig improviseer ik tijdens de eredienst, ik probeer dat op een waardige manier te doen. Toccata's en sentimentele deuntjes horen niet thuis in de eredienst. Tijdens het be-

geleiden heb ik altijd een koraalboek voor me staan. Wel pas ik de harmonisaties regelmatig aan. Ik probeer bij het zingen van meerdere coupletten te variëren in de begeleiding. Soms improviseer ik een bovenstem. Nu de kerk echter zo leeg is geworden doe ik dat niet zo vaak meer’.

ANEKDOTES

Tijdens zijn lange loopbaan maakte Van der Spek soms hilarische gebeurtenissen mee. ‘Ik speelde een keer een trouwdienst. Na afloop kwam de koster met twee enveloppen, één voor de predikant en één voor mij. Het bruidspaar was vergeten op te schrijven voor wie welke enveloppe bestemd was. De koster hield ze tegen het licht in een poging te achterhalen wat de inhoud was. Ik zei toen: ‘Koster, doe geen moeite, er zal vast evenveel in zitten, de dominee en ik zijn hier tenslotte even lang geweest’. De dominee kon daar wel om lachen’. In de jaren ‘80 van de vorige eeuw bereikt de kerkenraad een bijzondere

klacht: ‘Gods volk zou niet meer mee kunnen zingen’. De kerkenraad vergadert over dit vraagstuk en besluit het euvel te bestrijden door de organisten te verplichten voor 3 maanden alleen uit het koraalboek van Worp te spelen. Dat gaat een poosje goed, totdat na een paar weken Psalm 33 op de liturgie staat. ‘Ik heb het voorspel gewoon gespeeld zoals het er staat en zoals Worp het bedoeld heeft’. Na afloop werd ik meteen aangesproken door een ouderling. ‘Van der Spek, dat was toch zeker geen Worp?’

MUZIKALITEIT EN TOEKOMST

Van der Spek stelt vast dat het niveau van orgelspelen de afgelopen 40 jaar sterk gegroeid is. ‘Je merkt dat er nu veel meer aandacht voor het kerkelijk orgelspel is. In de afgelopen jaren zijn er vele nieuwe en kwalitatief goede kerkorgels geplaatst. Ook de enorme hoeveelheid bladmuziek die in de afgelopen jaren verschenen is levert een positieve bijdrage. De VOGG heeft ook een positieve bijdrage geleverd door bezinningsbijeenkomsten, cursussen en excursies te organiseren.

Ik hoop niet dat we in de Gereformeerde Gemeenten gaan discussiëren over de vraag of we ritmisch gaan zingen. Daar komt alleen maar verdeeldheid van.

We moeten de jeugd stimuleren orgel te spelen. Laat ze bij het orgel kijken en probeer hen er bij te betrekken. Het is erg jammer dat er in veel huiskamers geen orgel meer te vinden is. Het is dus dubbel belangrijk hen enthousiast te maken voor ons instrument.

Het spelen van kerkdiensten is gewoon heel mooi werk en het is belangrijk dat de jongere generaties dit voortzetten. Ik ben nog steeds blij dat ik dit werk mag doen en hoop dat ik nog een poosje mag dienen’.

HENDRIKSEN & REITSMA

KERKORGELS / HUISPIJPORGELS

Hervormde kerk Hierden (restauratie 2014)

Vreeweg 49
8071 SJ NUNSPEET

Tel./Fax: 0341 -25 24 84
www.hendriksen-reitsma.nl

Gebr. van Vulpen

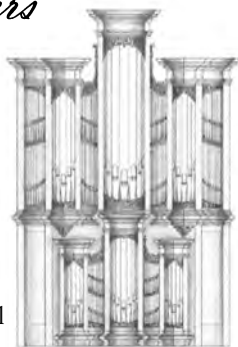
Orgelmakers

Tennesseeedreef 16
3565 CJ Utrecht

Tel 030-2313541
Fax 030-2315476

www.vulpen-orgel.nl
vulpen@proximedia.nl

Pels & Van Leeuwen

orgelbouwers sinds 1903

WWW.PELSENVANLEEUWEN.NL

NIEUWBOUW · RESTAURATIE · ONDERHOUD

Platinalaan 10 - 5234 GH 's-Hertogenbosch · 073 - 641 29 51
info@pelsenvanleeuwen.nl

Bram Beekman

Het bericht in de krant was sober. Bram Beekman is niet meer. Overleden, 66 jaar oud. Bij het leeftijdsverschil van 11 jaar had

ik nooit eerder stilgestaan. In de jaren dat we als collega's samenwerkten op pabo 'De Driestar' viel dat niet op. Hij was een sterke persoonlijkheid. Zijn gemoedelijkheid maakte hem echter al gauw tot een plezierig lid van onze muzieksectie. Daarbij was hij behulpzaam en altijd bereid om te hulp te schieten als er problemen waren. Problemen zijn er in het muziek vak doorgaans vele. Zoals op 23 april 1980. Voor de avond stond een concert in de Goudse St. Jan gepland waar twee van mijn koren de Musikalische Exequien van Heinrich Schütz zouden uitvoeren. 's Morgens belde de vrouw van de organist die de contunio-partij zou spelen dat haar man plotseling ziek was geworden. Bram, die zijn 'Goudadag' had, aarzelde geen moment. Hij kende het stuk niet of nauwelijks, maar speelde zonder repetitie vooraf zijn partij feilloos alsof het voor hem de zoveelste uitvoering was.

In die jaren organiseerden we in de aula van de school ook jaarlijks een 'muziekavond' waar collega's en leerlingen zich op verschillende instrumenten lieten horen. Voor zo'n avond hebben we samen de eerste vioolsonate van Johannes Brahms ingestudeerd. Bram speelde namelijk ook voortreffelijk piano. Niet zoals veel organisten door flink in de toetsen te grijpen, maar als een fijnzinnig begeleider die al luisterend de lastige pianopartij speelde. Daarvoor hadden we echter wel een aantal repeteersessies gehad. Ook dit stuk behoorde niet tot Brams dagelijkse kost en hij wilde wel iets goeds neerzetten. Terwijl we repeteerden merkte ik dat hij zacht voor zich uit prevelde: 'wat is dat mooi... wat een muziek schreef die man... zo, die (Brahms) kon ook pianospelen!' Of de uiteindelijke uitvoering een succes was, weet ik niet meer, maar voor mij was het in elk geval een hoogtepunt.

In 1980 kreeg Bram de benoeming waar hij al langer op hoopte: hoofdvakdocent orgel in Tilburg. Hoewel hij zijn diploma schoolmuziek indertijd had behaald, was het voor de klas staan niet zijn hobby. De studenten waren echter enthousiast over zijn lessen, 'omdat hij zoveel voorspeelde'.

Na zijn Driestartijd hebben we elkaar niet vaak meer ontmoet. Enige tijd geleden speelde hij nog een keer in Gouda de Klavier-Übung III van Bach. Naar aanleiding daarvan hebben we nog wat mailtjes uitgewisseld waarin hij niet repte over zijn ziekte. Een groot musicus en een groot mens.

Sjaak Bezemer

Breed Bruikbare Bundel

De muziekcommissie van de VOGG is er ook in 2015 in geslaagd om een goede gewoonte voort te zetten. Opnieuw verscheen er een bundel psalmbewerkingen voor orgel. In het verleden hebben muzikale autoriteiten een bijdrage geleverd aan de bundel. Ik hoef maar te refereren aan componisten als Arie J. Keijzer, Margaretha Chr. De Jong, Jan J. van den Berg en veel anderen.

Ondanks het feit dat er veel prachtige psalmbewerkingen werden geschreven, was er ook dikwijls kritiek. Diverse bewerkingen zouden te weinig herkenbaar zijn voor het kerkvolk. Er was onvoldoende sprake van 'gebruiksmuziek'. Het idioom zou te ver afstaan van de spiritualiteit van de 'kleine luyden' of de psalmmelodieën waren niet gemakkelijk te herkennen.

De muziekcommissie van de VOGG zal best wel eens met de handen in het haar hebben gezeten. Hoe kunnen we een bundel uitgeven die louter 'smaakvolle' gebruiksmuziek bevat?

Toen ik de bundel van 2015 meerdere keren doornam, bleef voor mij de indruk hangen dat de voorgaande discussies een rol hebben gespeeld voor zowel de componisten als de muziekcommissie. Er is een veilige bundel gecreëerd met veel muziek die zonder problemen kan worden gebruikt in de Gereformeerde Gemeenten.

ESTHETIEK

Als ik de bundel bezie vanuit het oogpunt van compositie en esthetiek dan

moet ik vaststellen dat de kwaliteit bij deze bundel wat minder is dan de kwaliteit bij diverse voorgaande bundels. Psalmbewerkingen, die geïnspireerd zijn door de barok, hebben niet hetzelfde niveau als barokke bewerkingen van bijvoorbeeld Gerard de Wit, Chiel Jan van Hofwegen of Margaretha Chr. de Jong in vroegere bundels. De stijlkopieën zijn niet altijd even overtuigend. De barokke koraalkunst staat bekend vanwege de retorische stijlfiguren en de vele imitatie- en voorimitatietechnieken. Veel bewerkingen komen er op dit vlak niet zo ruim bedeed van af.

De bundel is verder niet vernieuwend. Moderne composities ontbreken nagenoeg. De romantisch georiënteerde bewerkingen hebben in het algemeen niet de rijke harmoniek en chromatiek van bijvoorbeeld het kleinere koraalwerk van Max Reger of Sigfrid Karg-Elert.

Psalmbewerkingen voor Orgel 2015 bevat dus niet zoveel kunstmuziek. Van veel begaafde organisten zal het muzikaal-creatieve hart niet per sé sneller gaan kloppen.

Ondanks de tot nu toe genoemde

punten wil ik geen negatief oordeel vellen over de bundel. Waarschijnlijk voldoet deze bundel veel meer aan de doelstellingen van de VOGG en kerkenraden binnen de Gereformeerde Gemeenten. De muzikale taal van veel bewerkingen is toegankelijk. De psalmmelodieën zijn door het frequent ontbreken van complexe structuren duidelijk herkenbaar. Veel gebruikte compositievormen zijn sober en compact.

De componisten hadden een eervolle (en misschien niet altijd even dankbare) taak. Ze hebben aangetoond goed te kunnen schrijven, misschien soms met de 'handrem' erop. Ze waren wel in staat om goede gebruiksmuziek te vervaardigen.

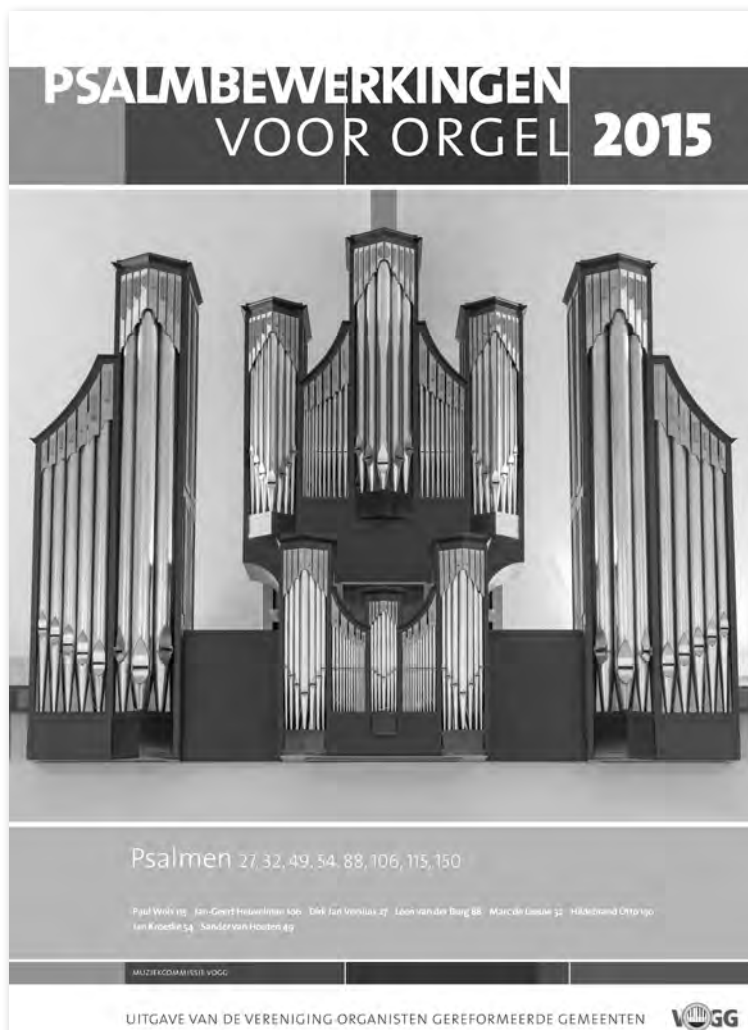
INHOUD

Psalm 115 van Paul Wols is een degelijk en vormvast geschreven driedelige bewerking in barokstijl. De melodie is zowel bij het koraal als de twee variaties gelegen in de sopraan. Hier had bijvoorbeeld een tenorvariatie voor nog meer afwisseling kunnen zorgen. Bij de sfeervolle eerste variatie gebruikt Wols ook voorimitatie-

technieken in het pedaal. Dat geeft de tussenspelen tussen de versregels richting. De cantus firmus wordt in deze variatie met veel omspelingen weergegeven. Wols is goed thuis in het koraalwerk van bijvoorbeeld Buxtehude. In de verstilde tweede variatie is de melodie (geheel aaneengesloten behandeld) ook voor het niet geoefende oor goed herkenbaar.

Psalm 106 van Jan-Geert Heuvelman valt om meerdere redenen op. Hij begint de variatiereeks met een niet-ritmische en een ritmische zetting van de psalmmelodie. Dat is slim met het oog op de bruikbaarheid. Bij de ritmische zetting loopt de cadans mooi door tussen de regels. In de variatiereeks is er sprake van veel variatie in de melodieliggingen. Dit werkt verfrissend bij het luisteren en het biedt de vertolker kans om het orgel in veel klankkleuren te demonstreren. Meestal wordt de melodie in zijn geheel behandeld zonder tussenspelen tussen de regels. Een uitzondering is de tweede variatie. Deze is qua vorm het meest uitgebreid. Heuvelman heeft hier fraaie harmonische wendingen gecomponeerd.

Dirk Jan Versluis heeft lef door bij Psalm 27 twee kruizen als vaste voortekening te noteren. De melodie is oorspronkelijk gedacht vanuit de mixolydische kerktoonsoort (bij d-mixolydisch is er sprake van een kruis als vaste voortekening). Puriteinen zullen het niet eens zijn met deze schrijfwijze, maar Dirk Jan Versluis is hier duidelijk pragmatisch en praktisch in zijn aanpak. Er is een heldere toelichting op de uitvoeringspraktijk van deze driedelige bewerking. Positief! Het eerste deel betreft een zangerige aria waarbij de gecolorerde melodie in de sopraan ligt. Het tweede deel is een trio met de cantus firmus in de tenor. Het steeds terugkerende refrein is wat eenvoudiger en kan gaan vervelen als het te

langzaam wordt uitgevoerd. Een frisse, energieke interpretatie vergoedt veel. Het laatste deel (een trio in een plenumregistratie) vind ik persoonlijk het best geschreven deel. De melodie ligt in de baspartij. In de twee begeleidende stemmen wordt er eveneens gebruik gemaakt van melodisch materiaal. Versluis' bewerking van Psalm 27 is al met al een bewerking met variatie.

Psalm 88 is een intens droevige psalm. Leen van der Burg schreef een rustige vijfdelige partita. Hij heeft geen sfeeraanduidingen, maar wel nauwgezet metronoomaanduidingen toegevoegd. De eerste variatie (een goedlopende tenorzetting) en de laatste variatie (een goedlopende

sopraanzetting) zijn mijns inziens het meest geslaagd. De variatiereeks zal goed tot zijn recht komen in de eredienst van de Gereformeerde Gemeenten. Helaas is er weinig muzikale spanning en verrassing. De klacht van de psalmdichter zou goed kunnen worden uitgebeeld door wrange harmonieën of door muziekretorische motieven (denk bijvoorbeeld aan een exclamatio, een extraverte uitroep van smart in de barok, bijvoorbeeld de opening van de aria Erbarme dich uit de Matthäus Passion), maar dit gebeurt helaas niet. Verder hangen in de vierde variatie de tussenspelen tussen de regels een beetje als los zand aan de melodieregels. Een bijzondere eend in de bijt is de va-

riatiereeks over Psalm 32 van Marc de Leeuw. Na een ritmische en een niet-ritmische zetting noteert hij boven iedere variatie een berijmde psalmregel. Hilderbrand Otto past een dergelijke werkwijze ook toe bij 'zijn' Psalm 150. Op die manier vloeien tekst en muziek hoorbaar samen. De Leeuw schrijft in de traditie van Jan Zwart en Feike Asma. Daar is niets mis mee. Evenals bij zijn voorbeelden is de stemvoering niet altijd even streng. Hij slaagt er wel in om een eenmaal ingezette muzikale beweging vol te houden tot het einde van een variatie. Persoonlijk had ik niet tweemaal tremulantgebruik voorgeschreven bij de twee overwegend 'vijfstemmige' variaties achter elkaar. In combinatie met het steeds terugkerende refrein in vers 4 levert dat wat luistermoeheid op. De laatste variatie is een soort openbaring. Het fugathema is niet spectaculair, maar De Leeuw creëert hier prachtige wendingen à la Mendelssohn. Ik wil bij deze Marc de Leeuw aanmoedigen om meer in die stijl te schrijven, want hij heeft zeker talent. Overigens heeft hij de fervente Zwart- en Asmaliefhebbers ongetwijfeld een plezier gedaan met zijn overige variaties, want hij schrijft in de geest van deze iconen. Hildebrand Otto schreef het langste werk in deze bundel naar aanleiding van Psalm 150. Het is een uitgebreide en boeiende variatiereeks. Er is veel variatie in melodeliggingen, muzikaal materiaal en registraties. Otto heeft een originele, persoonlijke en eerlijke schrijfstijl. Er is geen sprake van stijlkopieën. Iedere variatie is een zelfstandige persoonlijkheid die mooi kleurt in het grote geheel. Bij de variatie met de melodie in het pedaal (een trio) gebruikt Otto veel melodisch materiaal tegen de 'ultieme' melodie in. Deze werkwijze past hij vaker toe. Heel sfeervol zijn onder meer het Cantabile en het Andante.

Bij de Cornetbewerking citeert Otto flarden van andere psalmmelodieën tegen de cantus firmus in.

Variaties over Psalm 54 van Jan Kroeske zijn geschreven in een herkenbaar klankidoom (in de traditie van Jan Zwart en Feike Asma). In de 'bevindelijk-gereformeerde' gezindte vallen wel eens termen als 'stichtelijk' en 'bevindelijk' orgelspel. Ik zou me kunnen voorstellen dat mensen die deze subjectieve terminologie bezigen, hun goedkeuring verlenen aan deze variatiereeks. De gekozen vormen zijn niet complex, niet kunstig en de melodie ligt voorname-lijk in de sopraanpartij. Het is goede gebruiksmuziek voor de eredienst. Bij de inleiding (die uitmondt in een eenvoudige koraaltrio) en de tweede variatie wordt zowel in de melodie als de begeleiding tremulantgebruik toegepast. Dat is wel een beetje veel van het goede. De wel erg sobere derde variatie is in een 'triolenbeweging' en dat is een aangenaam contrast ten aanzien van de overige variaties. Het interludium is een vette knipoog naar Jan Zwart.

Psalm 49 van Sander van den Houten heeft als eerste deel een Trumpet Voluntary. Zo te horen maakt Van den Houten in zijn lespraktijk wel eens gebruik van de boeken van Old English Organ Music for Manuals (edited by C.H. Trevor), want hij lijkt er nadrukkelijk door geïnspireerd. De combinatie van dit genre met de Geneefse melodie gaat verrassend goed, maar dat is zeker ook een verdienste van de componist. Na een goede, pure koraalzetting (ritmisch) volgt er een zangerige en sfeervolle bewerking in een 12/8^e maatsoort. Deze is mooi in zijn eenvoud, mede door de niet verrassende en desondanks toch geraffineerde modulaties en verandering van melodeligging. Al met al is het duidelijk dat Van den Houten een goede componist is van

psalmbewerkingen. Ik ben benieuwd naar meer pennenvruchten van hem, eventueel in een vrijer kader dan de VOGG-bundel, zodat hij zijn creativiteit ongebreideld de loop kan laten gaan.

CONCLUSIE

Er kan samenvattend gesteld worden dat een grote meerderheid van de psalmbewerkingen van de bundel 2015 prima gebruikt kan worden tijdens de eredienst. De medewerkers moesten meerdere klippen omzeilen en dat verdient respect. Veel muziek is smakvolle gebruiksmuziek. De redactie, de correctoren en de man van de muzieknotatie moeten ongetwijfeld veel werk achter de schermen hebben verricht. Het leverde in ieder geval een goed bruikbare en overzichtelijke bundel 2015 op.

Psalmen & Gezangen ten bate van Woord & Daad deel 1

Naast de stichting Charité laat nu ook de stichting Woord & Daad een bundel bladmuziek het licht zien. Het is wat mij betreft een zeer geslaagde combinatie: Een goed doel steunen en er een bundel bladmuziek voor terugkrijgen die kan functioneren voor gebruik in kerk en huis. De koper van de bundel steunt dus meerdere goede doelen tegelijk! Dit feit alleen al is een goede reden de bundel te bestellen.

Op de cover prijkt een prachtige foto van het orgel in de Oude Kerk te Amsterdam. Aan de bundel is meegewerkt door de componisten Margaretha Christina de Jong, Nico de Mes, Jan Peter Teeuw, Paul Wols en Martien van der Zwan.

Margreth de Jong opent de bundel met koraalvoorspelen over de Psalmen 81 en 1.

Psalm 81 is voorzien van een originele eigentijdse bewerking die grotendeels in 7/8 maat is geschreven. Er moet wel even gestudeerd om de bewerking muzikaal te vertolken. Psalm 1 is voorzien van een ingetogen en sfeervolle bewerking met mooie harmonische kleuren. Deze bewerking lijkt me goed bruikbaar in de eredienst.

De bijdrage van Nico de Mes bestaat uit drie variaties over het Gebed des Heeren. De variaties zijn geschreven in een romantische toegankelijke stijl. Variatie 1 begint met een inleiding waarna de melodie als uitkomende stem in de sopraan soleert. Na twee regels volgt steeds een interludium waarin het

melodische materiaal uit de inleiding in gedeeltelijk bewerkte vorm terugkeert. De thematiek van de inleiding en interludia vind ik persoonlijk wel wat voorspelbaar. Variatie 2 begint ook met een inleiding waarna de melodie ononderbroken in de tenor verschijnt, bij variatie 3 ligt de melodie in de altpartij. De variaties 2 en 3 vind ik het best geslaagd. Al met al lijken deze variaties me voldoende bruikbaar voor de eredienst.

Jan Peter Teeuw levert bijdragen over de Psalmen 5 en 100. Psalm 5 begint met een aria die gevolgd wordt door een harmonisatie waarna de aria in vrijwel dezelfde vorm nog een keer afgedrukt staat. Psalm 100 is voorzien van een uitvoerige toccatine die onderbroken wordt door een meditatief intermezzo en een vol grepig koraal met dubbelpedaal. Hoewel Teeuw ongetwijfeld een begaafd musicus is spreken deze bewerkingen mij niet aan. De aria bij Psalm 5 vind ik te voorspelbaar en te weinig recht doen aan de 'bange klacht' die we terugvinden in de psalmtekst. De toccatine bij Psalm 100 is mij te virtuoos en te concertant.

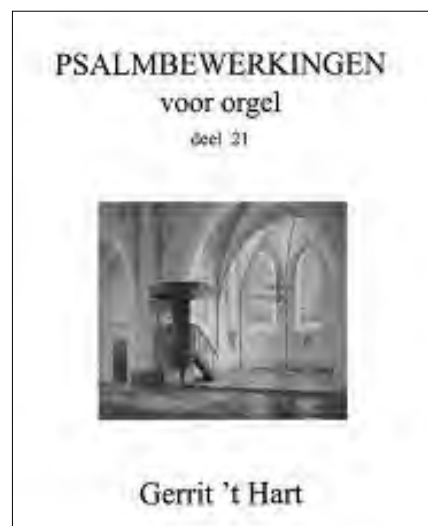
De bijdrage van Paul Wols bestaat uit bewerkingen over Psalm 17 en het bekende lied 'O hoofd, bedekt met wonden'. Het betreft twee korte bijdragen die beide één pagina in beslag nemen. De eerste vier regels van het koraalvoorspel over Psalm 17 zijn geschreven door de componist J.A. van Eijken. Wols heeft de laatste vier regels er in dezelfde stijl bij gecomponeerd. Er is nu dus een voorspel ontstaan waarin de volledige melodie tot klinken komt. Het is een fraaie en verheven bewerking met de melodie in de tenor. Het is niet te horen dat dit voorspel geschreven is door twee componisten; de bewerking vormt een geslaagde eenheid! De bewerking over 'O hoofd, bedekt met wonden' is fraai gecomponeerd. De melodie ligt in de sopraan en is voorzien van voorimitaties.

Met zijn orgelkoraal over Psalm 119 zorgt Martien van der Zwan voor een waardevolle bijdrage. In deze bewerking wordt met weinig noten veel gezegd. Het orgelkoraal begint met een inleiding waarin fraaie harmonische wendingen te beluisteren zijn. In maat 10 verschijnt de uitkomende stem die met de linkerhand op sopraanhoogte wordt gespeeld. Het is een goed in het gehoor liggende bewerking geworden die in de ere-

dienst prima te gebruiken is.

Ondanks een enkele 'kritische noot' wil ik de bundel graag aanbevelen. De bundel is te bestellen via kringloopwdveenendaal@gmail.com en kost 12,50 euro. De verzendkosten bedragen 2,90 euro.

Aad de Ligt

Gerrit 't Hart – Psalmbewerkingen voor orgel deel 21

Er zullen niet veel componisten van psalmbewerkingen zijn die 21 delen hebben geschreven en daarbij in het laatste deel logischerwijs een hoge kwaliteitsnorm hantieren, maar deze ook nog eens bereiken. Gerrit 't Hart is een veelschrijver die dat kan en dat is een knap staaltje vakmanschap.

Ook in deel 21 zijn zijn psalmencomposities geschreven in de taal van de Duitse barok. 't Hart moet wel over een groot analytisch inzicht in (vooral) het koraalwerk van Bach beschikken om zo bij benadering in die stijl te kunnen schrijven. In het algemeen zijn de gekozen vormen groter in lengte dan die van Bach in het Orgelbüchlein, maar kleiner dan de Leipziger Choräle.

In deze bundel is er behoorlijk wat variatie. Sommige bewerkingen (Psalm 55, Psalm 129 en Psalm 147 alio modo) zijn geschreven voor orgel zonder gebruik van pedaal. De andere bewerkingen hebben een pedaalpartij. Psalm 114 en Psalm 147 variatie 1 zijn geschreven voor twee klavieren en pedaal.

In Psalm 54 wordt alleen de eerste regel behandeld (bij alle andere bewerkingen de hele melodie). In deze compositie horen we veel elementen uit de vroege barok. Het werk

zou zo als fraai koorwerk uitgevoerd kunnen worden. Psalm 114 klinkt als een gerijpte Noordduitse koraalbewerking. Bij de meeste andere bewerkingen is het idioom te typeren als hoogbarok. 't Hart heeft zich daar nadrukkelijk laten leiden door het werk van de grote compositiemeester.

Bij de meeste bewerkingen ligt de cantus firmus in de sopraan. Uitzonderingen zijn de tweede variaties van Psalm 45 en 147. Hier ligt de melodie in de bas. Er zijn dus geen bewerkingen met de cantus firmus in de alt of de tenor, maar 't Hart is inventief met allerlei imitatie- en voorimitatietechnieken, zodat er geen sprake is van eenvormigheid. Het is een interessante bezigheid om het koraalwerk van 't Hart te analyseren. Je ontdekt dikwijls nieuwe details.

De moeilijkheidsgraad qua spelniveau is bij diverse bewerkingen behoorlijk hoog (Psalm 45 variatie 1, Ppsalm 147 variatie 2). Een organist dient het kleine en middelgrote koraalwerk van Bach te beheersen om deze muziek aan te kunnen. Voor veel 'eenvoudige' amateurs (met alle respect!) zal het spelen van deze muziek een te hoog gegrepen bezigheid zijn. Ook van het kerkvolk vraagt de schrijfstijl van 't Hart om een zeer actieve luisterhouding, want anders wordt de boot en de boodschap snel gemist. Voor de meer geschoolde notenspeler en voor de improvisator in oude stijlen is deze bundel een aanrader, hetzij om deze koraalbewerkingen te spelen of om ze te gebruiken om stijlimprovisatie technieken te verfijnen en aan te scherpen.

Arjan Versluis

Peter Westerbrink

Vorig jaar verscheen deel 2 in de serie "Franz Tunder in perspectief". Op deze fraaie cd bespeelt Peter Westerbrink het orgel van de Magnuskerk te Anloo (Radeker-Garrels, 1719) en het wereldberoemde Arp Schnitger-orgel (1696) te Noordbroek. Net als in deel 1 (Norden) worden de orgelwerken van Tunder "gespiegeld" aan werken van tijdgenoten en een aantal anoniem overgeleverde werken. Franz Tunder (ca. 1615-1667) is een van de prominente vertegenwoordigers van de 17^e eeuwse Noord-Duitse orgelcultuur, van wie een bescheiden maar representatief orgeloeuvre bewaard bleef. Toch is hij altijd in de schaduw blijven staan van zijn opvolger

in Lübeck, Buxtehude, die op zijn beurt lang gezien is als 'slechts' een voorloper van Bach. In Anloo wordt het gezang 'In Dich hab ich gehoffet' (een berijming van psalm 31) drie-maal gespeeld: een (kortere) manualiter koraalfantasie van Scheidemann, vervolgens diens orgelvers (3 versus) en hierna in een eveneens korte koraalfantasie van tijdgenoot Tunder. Het is interessant om de ontwikkeling van de koraalfantasie hierin te volgen. In Anloo wordt zowel begonnen als besloten met een virtuoos Praeambulum in F: eerst van Scheidemann, later van Jacob Praetorius. Hiertussen enkele anonieme werken: Praeambulum in F en 'Ein feste Burg'. Het tweede gedeelte van de cd komt uit Noordbroek en wordt geopend met een indrukwekkend Praeambulum Primi toni van tijdgenoot Matthias Weckman. Wat direct opvalt is dat de goede akoestiek in Noordbroek de klank zeer ten goede komt. De vrij droge ruimte in Anloo, in combinatie met het orgel in middentoonstemming, werkt op den duur wel wat vermoeiend. Het is dan ook een goede keuze geweest om "de beste wijn voor het laatst te bewaren"! Er klinken ook twee werken van Tunder: eerst 3 orgelversen over het Avondmaalslied 'Jesus Christus unser Heiland' en later het onbekendere 'Jesus Christus, wahr' Gottes Sohn'. Deze bewerking is een 'Choralricercar': elke koraalregel wordt in ritmisch/melodisch vrije vorm fugatisch doorgevoerd in alle stemmen, die daarmee volstrekt gelijkwaardig zijn. Hier tussen in klinkt weer een anoniem werk: het werkelijk schitterende en lyrisch gespeelde orgelkoraal 'O Mensch, bewein dein Sünde gross'. De melodie van psalm 68 is hierbij voor de gemiddelde luisteraar veel beter te herkennen dan bij de gelijknamige bekende compo-

sitie van Bach. Verder worden er van Scheidemann twee Canzoni gespeeld: driedelig op basis van hetzelfde thema met ritmische en metrische aanpassing, verandering van maatsoort en (vooral) luchtig van karakter. Als slot wordt een grote koraalfantasie over 'Ein feste Burg ist unser Gott' gespeeld. Mogelijk is dit een laat werk van Scheidemann, al kan het mogelijk ook van Reincken zijn (Scheidemann's opvolger aan de St. Katharinenkirche in Hamburg). In dertien minuten wordt hierbij het instrument volledig 'uitgebuit'! Met hoorbaar speelplezier "leidt" Westerbrink ons door dit bijzonder fraaie werk waarbij vaak fragmentarische koraalregels en echotechnieken leiden tot een fascinerende klankervaring. Een waardig slot vanuit deze "Noordbroekster kathedraal", waarbij de ruige en indrukwekkende Schnitger-klank nog lang "tussen de oren blijft zitten..."! Ook opname (jawel, 24 bit, 88.2 kHz = Aad van der Waal) en tekstboekje dragen eraan bij dat we uitkijken naar deel 3, volgens planning vanuit de Groninger Der Aa-kerk.

Arjan den Ouden

Arjan Versluis: Psalmen uit Sliedrecht (2)

Het was een (h)echte gezinsavond op 15 januari jl. in Sliedrecht: vader Versluis deelde de programma's uit en wisselde een woordje met (oude) bekenden, zoon Arjan speelde orgel en zoon Erik maakte er een mooie opname van! En dit ook nog eens met een gezond portie Calvinistische arbeidsethos: geen geklets vooraf, maar tot klokslag half acht werd er met de piano geoefend om bij enkele psalmen de zgn. toevallige verhogingen niet te zingen. En koffie drinken en (bij)praten doe je maar in de pauze...! Dit is in enkele zinnen het decor van de tweede ritmische Psalm-

zangavond in de Grote Kerk in Sliedrecht.

Evenals vorig jaar werden er vooral bekende(re) psalmen gezongen, allemaal uit de "oude berijming" (1773). Daarnaast is er nu ook ruimte voor wisselzang. Dit komt de afwisseling zeer ten goede en functioneert vooral bij de psalmen met een gebedskarakter (5, 39, 80).

Was tijdens de opname vooral de dirigent in beeld, met het klinkend resultaat is het toch echt organist Arjan Versluis die zich zeer professioneel en stijlgetrouw laat horen. Dit verdient nog eens extra waardering als we in het verzorgde cd-boekje lezen dat er geen noot is uitgeschreven! "Muzikale ideeën ontstonden dikwijls vooraf, tijdens het lezen van de Bijbeltekst van de psalmen. De voorspelen zijn ook echt vanuit die teksten ontstaan. Daarom is er bij de toelichting van iedere psalm een tekst uit de Herziene Statenvertaling toegevoegd".

De improvisatiestijlen variëren van barok (psalm 106), romantisch (psalm 84), impressionistisch (psalm 63) tot modern (psalm 148). Qua lengte (tijdsduur bijna 10 minuten) maar ook wat betreft vorm en inhoud springt psalm 39 er toch wel uit: Het verstilde, romantische voorspel is een uitbeelding van de intense melancholie van deze psalm. De samenzang begint verstild met de kleine groep in vers 3. Hierna zingen de vrouwen het 4^e vers, gevolgd door de sonore mannenstemmen bij vers 5, ondersteund door donkere orgelklanken. Vers 6 is een orgelvers als expressie van de psalmtekst: "Ik ben verstomd, en zal mijn mond voortaan niet open doen." Vers 8 tenslotte is een tenorzetting voor alle aanwezigen. Hieruit blijkt vooral dat men in Sliedrecht (en omgeving) niet alleen luid, maar ook heel ingetogen en toch muzikaal kan zingen. Over afwisseling gesproken... die is er dus in ruime mate, ook in de gebruikte registraties! Zonder de andere psalmen tekort te doen noem ik ook psalm 5. Hier worden zowel klacht als jubel werkelijk zeer fraai vertolkt in spel en (wissel)zang! Er wordt mijns inziens gezongen in een aangename, natuurlijk tempo dat nergens gehaast overkomt maar ook niet traag wordt.

Ds. A. Kos (HHK) die de psalmzangavond in Sliedrecht opende en afsloot, schrijft in het voorwoord van het cd-boekje als inleiding een korte, beperkte maar wel heel treffende

impressie over de zeggingskracht en actualiteit van onze inhoudsvolle psalmen. Hierna geeft Arjan een toelichting op de improvisaties en begeleidingsvormen en geeft vaak een gebruikte registratie weer. Tenslotte zijn alle gezongen psalmverzen afgedrukt.

Als er toch een aandachtspuntje genoemd moet worden, is het dat er (voor de orgelliefhebbers) geen dispositie en korte beschrijving van het Naber-orgel in het cd-boekje is opgenomen. Dit is echter tegenwoordig makkelijk terug te vinden via internet. En als slot nog een gratis tip: mochten er plannen zijn voor een derde psalmen-cd, dan zou het (voor de afwisseling!) wellicht niet onaardig zijn om eens een grotere kerk met een groter orgel en een ruimere akoestiek te gebruiken. De organist, maar vooral ook de psalmen zijn het waard!

Arjan den Ouden

Hayo Boerema speelt Messiaen – Complete Organ Works vol. 1

Messiaen in de Rotterdamse Laurens, het is een originele combinatie. De titularis van het imposante Marcussen-orgel, Hayo Boerema, wil een droom laten uitkomen. In vier à vijf jaar wil hij het complete orgeloeuvre van de Franse grootmeester opnemen.

De eerste cd bestaat uit de cyclus *La Nativité du Seigneur* (1935) en een uitgebreid geïmproviseerd symfonisch gedicht.

Volgens Boerema is 'zijn' orgel uitermate geschikt voor het repertoire van Messiaen. Dat geldt zeker voor onder meer de *Messe de la Pentecote* en het *Livre d'Orgue*, werken uit de zogenaamde middenperiode van zijn oeuvre. Voor een vroeg werk als *La Nativité* is het Marcussen-orgel mijns inziens toch aan de nuchtere kant. Dit voorjaar overleed

echter een bekend Nederlands sportidool en die had een markante uitspraak: 'Elk nadeel, heeft zijn voordeel'. Dat geldt ook voor deze cd. Hayo Boerema is een voortreffelijk pleitbezorger van zijn orgel en weet mede door zijn registratie-inzichten een overtuigend en eerlijk product neer te zetten. Alle klankkleuren zijn doordacht gekozen. Het klankbeeld blijft, mede door de heldere opname door Aad van der Waal, heel transparant. Misschien gaat er door het orgeltype wat aan spiritualiteit en mystiek verloren, maar je krijgt er veel voor terug: integriteit en transparantie.

De vertolking van deze cyclus van Messiaen is overtuigend en divers te noemen. Door de al genoemde doorzichtigheid is te horen dat Boerema over een prima techniek beschikt en dat zijn toucher verzorgd is. De vertolking is dus sowieso 'gaaf' te noemen. Verder zijn sommige delen van de cyclus gretig en vitaal gespeeld, zoals *Les Anges* en *Les Mages*, terwijl andere delen mooi bezonken en met veel rust worden uitgevoerd, zoals het lange langzame deel van *Le Verbe*. Boerema schuwt natuurlijke rubati in zijn spel niet, waardoor deze Messiaen een beeldende vertolking krijgt.

Boerema besluit de cd met een geïmproviseerd symfonisch gedicht. Dat is in navolging van Olivier Messiaen die in 1985 voor de Franse televisie een drieluik improviseerde op het *Puer natus est*, de introïtus van Kerstmis. Bij Boerema is deze melodie ook de leidraad voor de improvisatie. De Rotterdamse organist toont zich een groot improvisator. Hij kent zijn orgel door en door en kleurt met allerhande fraaie registraties. Ondanks deze diversiteit in registratie, klankidoom en muzikaal materiaal creëert hij grote spanningsbogen met grofweg gezegd twee grote crescendi en decrescendi. In deze improvisatie zijn invloeden te horen van onder meer Messiaen (ook uit de middenperiode) en Viërne, maar toch is het onmiskenbaar een unieke expressie van de creativiteit van de improvisator. De kracht van deze improvisatie zit hem mede in de kleuring en niet, zoals bij sommige Franse improvisatoren, in een eindeloze beweging of juist in een te verbrokkelde aanpak.

Hayo Boerema is niet alleen een uitstekende interpreter en improvisator, maar ook een

goede tekstschrijver. De toelichtingen zijn kernachtig en helder geformuleerd.

Kortom volume één smaakt naar meer!

Arjan Versluis

David de Jong – In omnibus REQUIEM quaesivi

Sommige cd's, zoals de nieuwste muzikale exposure van David de Jong, roepen bij velen geen liefde op het eerste gezicht op. Het luistervoer is niet gemakkelijk te behappen. Na twee of drie tracks heb je behoefte om het gehoorde te laten bezinken of om als intermezzo een luchtig allegro van een andere cd op te zetten.

Toch doe je daarmee in dit geval het repertoire en de vertolker geen recht. David de Jong maakte een originele en diepgaande cd voor fijnproevers. Een maximumdosering tracks per dag is aan te bevelen, maar deze cd verdient het wel om dikwijls te worden afgespeeld, bij voorkeur in een stille, prikkelarme kamer.

De naamgeving van de cd komt uit het apocriefe geschrift Jezus Sirach en betekent: 'In alle dingen heb ik rust gezocht.' De Jong verantwoordt zich als volgt in het cd-boekje: 'Op deze cd heb ik werken vastgelegd waarin rust gezocht en gevonden wordt.'

In veel composities zijn er grote delen met een langzaam voortgaande beweging, maar als je het totaalplaatje overziet, dan is er wel degelijk veel afwisseling. Er zijn dramatische passages (bijv. de opening van Johan Koers' *Invocation*), terwijl *Cyprès* van Camille Saint-Saëns en het *Adagio* uit Symphonie no. 3 van Louis Vièrne een intens melancholisch karakter hebben. Rust betekent op deze cd dus beslist niet dat er sprake is van 'easy listening muziek'.

Het klankidroom beweegt zich tussen romantiek en moderniteit. Voor de luisteraar was het prettig geweest als het klankidroom meer beschreven werd in het verder lezenswaardige cd-boekje. Nu wordt er veel aan het (on)geoefende oor van de luisteraar overgelaten.

Als we de cd in vogelvlucht beschouwen, valt de unieke zeggingskracht van iedere compositie op. Peeters' gematigd moderne *Lied to the Ocean* is markant door de voortdurend aanwezige cadans van de golfslag van de oceaan. Ondanks deze constante factor klinkt het prachtige Adema-orgel van de Basiliek van de Heilige Kruisverheffing te Raalte in vele kleuren. Van een relatieve verstillings tot het volle werk. David de Jong's 'de moederbeitoppen ruischten' (naar aanleiding van het gedicht van Nicolaas Beets) is een prachtige compositie in een soms behoorlijk wringend idioom. Er zijn bij vlagen invloeden te herkennen van Langlais en Messiaen (middeleeuwse periode). Goed dat De Jong zijn eigen melodie bij dit gedicht heeft laten afdrucken in het cd-boekje. Het is een leidraad bij het beluisteren van deze compositie. Er zijn overigens in het verloop van dit werk ook virtueuze passages.

Het idioom van de al genoemde werken van Saint-Saëns en Vièrne staat in de lijn van de laatromantiek. Beide werken hebben een intens droefgeestige lading over zich. *Cyprès* heeft ook snellere passages, maar eindigt in volkomen rust met slechts de pedaalnoot d. Herbert Howells' verklanking van Psalm 23 vers 4 is adembenemend. Het voortschrijden door het dal van de dood klinkt het hele werk door in een gestadige, onberispelijke voortgang. Op het moment dat de dreigende climax in mineur lijkt te worden bereikt, kentert plotseling de sfeer. Waar de nood het hoogst is, volgt een majestueuze vertroosting (in majeur): 'Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij'.

Invocation pour ceux qui sont en deuil van Johan Koers is het langste werk van de cd. Het is een zogenaamde muzikale dodenmis (requiem) voor een jonggestorven vriend. Centraal staat de melodie van het koraal *O Traurigkeit, o Herzeleid*. Deze wordt op allerlei manieren verklankt en bewerkt, soms eenstemmig, soms met grote akkoordblokken. De begeleiding schuurt dikwijls pijn-

lijk langs de melodie. In het slot klinkt het serene *In paradisum te ducant angeli*. In dit meesterwerk (met veel Franse invloeden uit de tweede helft van de 20^e eeuw, ondermeer Messiaen e.a.) worden de klankkleuren van het Adema-orgel ten volle benut. David de Jong schreef in 2013 een zeer lezenswaardig essay ('Gekanaliseerde emotie') over het oeuvre van Johan Koers in *Het Orgel*.

Het treffend gekozen *Agnus Dei pour orgue* van Frank Martin is een fraai poëtisch en verstillend vervolg op het voorgaande. Ook in deze compositie horen we een kalme, stapsgewijze voortgang in de muziek. Dit programma-onderdeel is een welkome afwisseling tussen alle voorgaande en komende muzikale diepteboringen.

De *Fantaisie Paraphrase* voor Sacramentsdag van Charles Tournemire is een grillig werk met veel 'weerbarstige' modulaties. Ook hier zijn er veel schurende harmonieën ten aanzien van de melodielijnen. Er wordt gebruik gemaakt van melodisch materiaal van de hymne *Pange lingua gloriosi* en de sequens *Lauda Sion*. De voortdurend aanwezige of latent aanwezige onrust in dit werk komt overigens wel blijmoedig en soms zelfs extatisch over. Merkwaardig dat deze compositie overigens eindigt met een open (ontspannen!) kwint.

Le Mystère de la Sainte Trinité is een bijzonder slot van deze cd en van de cyclus *Les Corps Glorieux* (de verheerlijkte lichamen) van Olivier Messiaen. Het is een zeer langzaam trio en deze voltrekt zich in een pure verstillings. Een devotie voor het mysterie van de Drie-eenheid, waarbij de middenstem (verbeelding van de Zoon die reëel op aarde kwam) het beste te horen is.

Over de interpretaties van David de Jong kunnen we helder zijn. Hij vertolkt ieder werk heel doorleefd en natuurlijk. Zijn expressie is subtiel en dienend. Daardoor kan de focus van de luisteraar volledig op de muziek worden gericht. De Jong is een overtuigend ambassadeur van dit repertoire.

Gezien de originele programmakeuze en de fraaie uitvoering verdient deze cd veel aandacht van muziekliefhebbers die er echt voor willen gaan zitten.

Arjan Versluis

14 juni 2016

12 november 2016

Agenda VOGG (alles D.V.)

Excursie Afdeling West Adventskerk te Alpen aan de Rijn

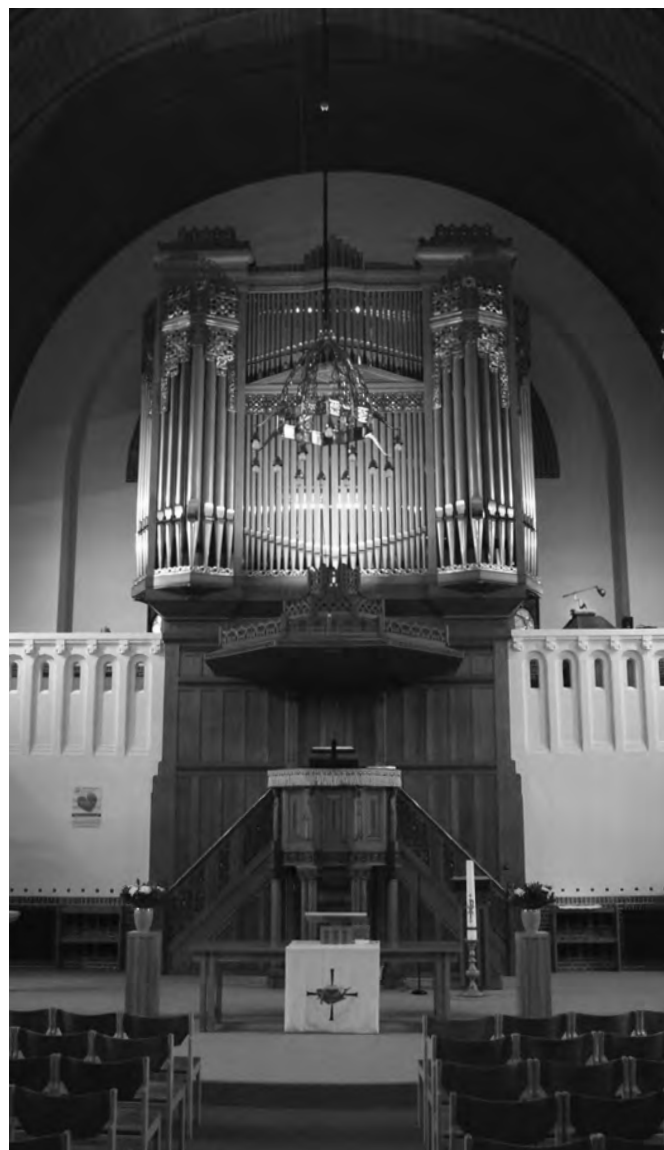
Landelijke Orgel en Samenzangdag in de Evangelisch Lutherse Kerk te Den Haag.

EXCURSIE AFDELING WEST

Op D.V. dinsdagavond 14 juni a.s. willen we een excursie houden naar de Adventskerk te Alpen aan de Rijn. In deze kerk staat nog een origineel Steinmeyer-orgel wat opgeleverd is in 1923. Het betreft een 38 stemmen tellend symfonisch orgel wat nog in originele staat verkeert. Het is dus een bijzonder instrument wat een bezoek meer dan waard is. Onze gastheer Simon Stelling,

de organist van de kerk, zal iets over de geschiedenis van het orgel vertellen en een klankdemonstratie verzorgen. Aansluitend is er de gelegenheid om het orgel te spelen. Aan het einde van de avond zal Simon nog een afsluitend miniconcert verzorgen.

Iedereen is hartelijk welkom op deze avond. U vindt de kerk aan de Julianastraat 69. De excursie begint om 19:30 uur.

Cursus Kerkelijk Orgelspel (CKO)

De CKO van de VOGG start D.V. in september 2016 een nieuw cursusjaar. Voor de 22e achtereenvolgende maal wordt deze cursus gegeven in Rotterdam door zeven tot acht ervaren docenten. U kunt zich nu opgeven voor één van de volgende drie cursussen:

1. De tweejarige cursus CKO-1 en -2;
2. De tweejarige cursus CKO-3 en -4;
3. De eenjarige cursus Contrapunt en Harmonie (CKO-5).

CKO-5 biedt een goede voorbereiding en een degelijke ondergrond voor het volgen van CKO-3 en -4 waar het vak Koraalspel wordt gedoceerd met het accent op improvisatietechnieken.

De cursussen worden gegeven op tien zaterdagochtenden per cursusjaar rondom het prachtige orgel van de 'Guido de Brès' te Rotterdam gedurende het winterseizoen. De locatie is zowel per auto als met het OV goed bereikbaar.

Per cursusjaar bedraagt het cursusgeld € 325,00 voor leden van de VOGG en € 375,00 voor niet-leden. Studerenden alsook hospitanten betalen per cursusjaar € 250,00. Dit cursusgeld is inclusief de examengelden, maar exclusief de herexamens en de aan te schaffen boeken of readers (de boekenlijst wordt bekend gemaakt wanneer u zich ingeschreven hebt). Nadere informatie over deze cursus kunt u opvragen bij de cursus-leider van de CKO, de heer H.C. de Gelder. U kunt zich bij hem opgeven (zie onderstaande adresgegevens) of via de website van de VOGG www.kerkenmuziek.nl/cko-weer-van-start/

Opgave graag vóór 1 augustus 2016.

CKO van de VOGG

Wilhelminastraat 43, 3264 XR Nieuw-Beijerland

T 0186-692088, E hdege48@gmail.com

NIEUWE LEDEN VOGG EN ABONNEES KERK EN MUZIEK

- M. de Jong, Bloemenhof 7, 2821 WX Stolwijk

ADRESWIJZIGING

- A. van Eldik, Langebrug 56B, 2311 TM Leiden
- C.M. de Leeuw, Kempensdam 33, 4411 DG Rilland
- M.N. Schouls, Anna Nabermanlaan 38, 8265 TL Kampen

Speciale cd-actie voor lezers Kerk & Muziek bij D.E. Versluis B.V.

Op 15 januari 2016 vond er een tweede psalmzangavond plaats in de Grote Kerk te Sliedrecht met gebruikmaking van de klassieke psalmberijming van 1773. Onder de voortreffelijke leiding van dirigent Martin Zonnenberg en het uitstekende orgelspel van Arjan Versluis is dit wederom een prachtige samenzang-cd geworden.

Door de gevarieerde begeleiding van Versluis is geen couplet hetzelfde, wat de samenzang stimuleert. Bij de geïmproviseerde inleidingen en de samenzangbegeleiding is gebruik gemaakt van veel muziekstijlen, van barok tot modern.

De ongeveer 300 zangers tekenden voor een mooie, homogene samenzang, wat uitnodigt om mee te gaan zingen. Daarnaast is de zang ten opzichte van de vorige cd-opname nog gevarieerder, omdat nu ook gebruik wordt gemaakt van beurtzang.

D.E. Versluis Classical Music Productions tekende voor een kwalitatief goede cd-opname. Voor verdere informatie, de gezongen psalmen en geluidsfragmenten van deze cd bezoekt u www.deversluis.nl. Ook de Psalmen editie van 2015 is nog in beperkte oplage beschikbaar.

Voor de Kerk & Muziek-lezer heeft D.E. Versluis B.V. Classical Music Productions een speciale actie. Tot en met 1 augustus 2016 is de Psalmen (2) cd te verkrijgen voor € 9,95 Euro per stuk in plaats van € 14,95 exclusief verzendkosten. De verzendkosten bedragen € 2,95 per verzending. Kopers kunnen de cd in overleg ook ophalen in Hardinxveld-Giessendam, dan vervallen de verzendkosten.

De cd is te bestellen via www.deversluis.nl, per e-mail via verkoop@deversluis.nl of telefonisch via 0184-622781. Vermeld bij uw bestelling s.v.p.: Actie VOGG PS1037

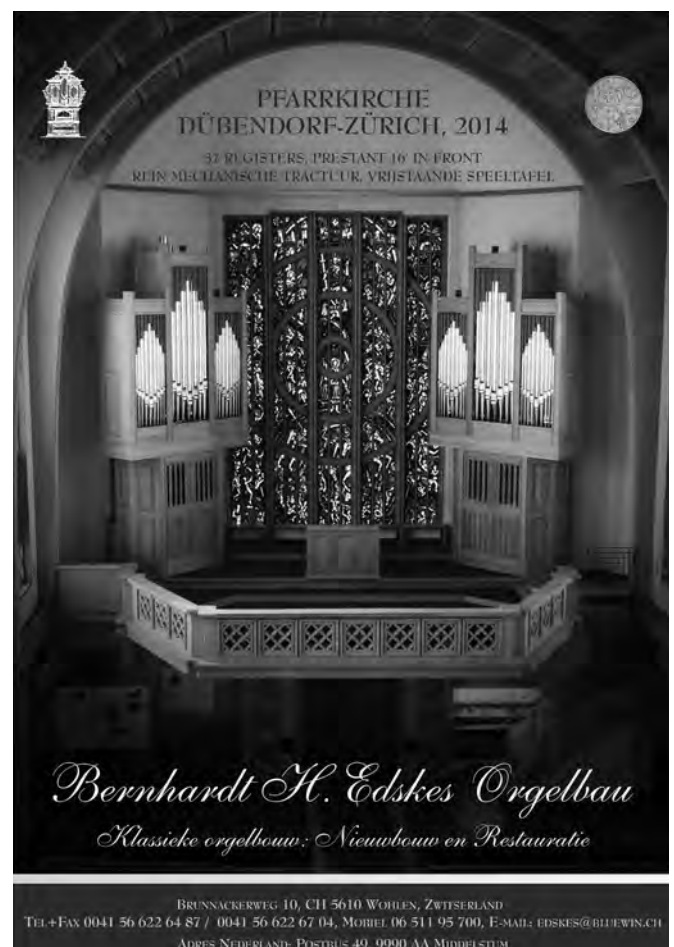
The Lost Chord harmoniseren op toetsinstrumenten

Een handleiding door Stephen Taylor

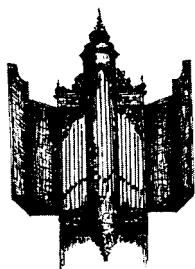
Deze veelgeprezen leergang over praktische harmonisatie (3000 verkochte exemplaren) is nu gratis te downloaden in een uitgebreide en gereviseerde editie. *The Lost Chord* bevat vele honderden praktische oefeningen voor zowel de beginner als voor de vakstudent. Deze nieuwe editie bevat geen verwijzingen meer naar het *Liedboek voor de Kerken*. Dit heeft tot gevolg dat deze leergang nu geheel zelfstandig te gebruiken is.

De auteur is een ervaren musicus, docent en continuospeeler. *The Lost Chord* is zijn antwoord op de lacunes die hij aantrof in andere publicaties op het gebied van de praktische harmonisatie.

www.stephentaylor.nl

fa. A. Nijse & zoon

VOOR BETAALBAAR VAKWERK

Ring 5 - 6
4471 PS Oud Sabbinge
tel: 0113 - 581175

*Harrison & Harrison-orgel Bethabarakerk
Oud-Beijerland.*

De juiste toon

**ORGELMAKERIJ
Boogaard**

Atelier:

Gravenstraat 4 - Rijssen
Tel. 0548 - 52 16 37

Nieuwbouw

Restauratie

Stemwerk

Onderhoud

DEN HERTOG MUZIEKNIEUWS

- **Zingt den Heere een nieuw lied!** Psalmcomposities voor koor en orgel (3). Gerard de Wit, Hinsz-orgel, Grote Kerk te Harlingen; Dutch Baroque Orchestra; Dutch Baroque Vocal Consort; Dutch Baroque Junior Singers; Harjo Neutkens, luit; Anne-Linde Visser, cello; Johanneke de Wit, blokfluit; Gerard de Wit, orgel/dirigent. Psalm 134, 92, 90, 103, 62, 89, 38, 74, 96, 149. cd **DBR2016A € 17,95**

- **Peter C. de Jong - Psalmen gespiegeld aan Bach (4).** Psalm 39, 42, 81, 84, 92, 141. 33 blz. bladmuziek **CAN518 € 13,95**

- **Marc de Leeuw - Koraalbewerkingen.** Variaties over Psalm 101: Koraal, koraal met tenorsetting; Koraalbewerking; Andante; Variatie met c.f. in de tenor; Basse de trompette; Trio; Fughetta; Slotkoraal. 21 blz. bladmuziek **CAN519 € 11,95**

- **Dick Sanderman - Zehn kleine Choralvorspiele über Melodien aus dem Genfer Psalter anlässlich des Reger-Jahres 2016.** Psalm 8, 26, 42, 51, 54, 79, 84, 101, 103, 116, 130. 23 blz. bladmuziek **CAN520 € 11,95**

- **Soli Deo Gloria.** Psalmen & Gezangen t.b.v. Woord & Daad, deel 1. Psalm 1, 81 (Margaretha Christina de Jong); Gebed des Heeren (Nico de Mes); Psalm 5, 100 (Jan Peter Teeuw); O hoofd, bedekt met wonden; Psalm 17 (Paul Wols); Psalm 119 (Martien van der Zwan). 30 blz. bladmuziek **WD2016A € 12,50**

- **Willem van Twillert - Psalmbewerkingen (10).** Psalmbewerkingen en zettingen met c.f. in sopraan en in tenor en/of met tegenstem. Psalm 21, 52, 79, 139 (30/76), 124 en 150. 31 blz. bladmuziek **PRPSB10 € 12,50**

- **Willem van Twillert - Psalmbewerkingen (11).** Psalmbewerkingen en zettingen met c.f. in sopraan en in tenor en/of met tegenstem. Psalm 1, 2, 25, 117 (127), 132 en 143. 28 blz. bladmuziek **PRPSB11 € 12,50**

- **Minne Veldman - Eenvoudige Psalmbewerkingen (1).** Psalm 62, 105, 140. 7 blz. bladmuziek **MVBK16283 € 8,95**

- **Maarten Vos - Koraalbewerkingen over de Psalmen (29).** 5 Variaties over Psalm 21; Koraal en 6 variaties over Psalm 32; Koraal en 2 variaties over Psalm 41; Variatie en koraal over Psalm 117. 36 blz. bladmuziek **MV29 € 15,50**

Den Hertog

Elzenkade 6 - Bedr.terrein 'Doornkade' - Houten
Postbus 150 - 3990 DD Houten
Tel. (030) 634 66 87 - Fax. (030) 634 66 88
E-mail: muziek@hertog.nl - www.hertog.nl

Foto:

Het Van den Heuvel-orgel (III/P 42 st.)

in de Gereformeerde Gemeente te Yerseke

JAN L. VAN DEN HEUVEL ORGELBOUW BV